सोस्वा ट्रेनिंग ॲण्ड प्रमोशन इन्स्टिटयूट (स्टापी)

द्वारा आयोजित

राज्यस्तरीय परिसंवाद अहवाल

"महिला धोरण - २०१३" (मसुदा)

महिला व बाल विकास विभाग, महाराष्ट्र शासन

दिनांक - ३०.०४.२०१३

STAPI

आयोजक

सोस्वा ट्रेनिंग ॲन्ड प्रमोशन इन्स्टिटयूट (स्टापी)
म्हाडा कमर्शियल कॉम्प्लेक्स ,पहिला मजला,
एम.एच.बी. कॉलनी येरवडा, पुणे - ४११००६

फोन नं. : ०२०-२६६८ ७९०० / २६६९ ६२१२ / २६६८२७१४,
फॅक्स नं. : ०२० - २६६९ ५६४६
ईमेल : stapi@vsnl.net / society_2007@dataone.in / stapipune@gmail.com
वेबसाईट : www.stapi.org

Index of the Report

Sr. No.	Topic	Page Nos.
1	Referance Page number Guide as per Marathi and English Verson of draft Women Policy	3 - 4
2	The Backgound and Introduction to State Level Consultation Meeting on Women Policy - 2013 (Draft)	5 - 6
	PART - I	7
3	General Comments on Policy as a Whole- Presentation	7 - 10
4	Women's Charter, Gender budget	10
5	Awareness and Sensitization / Participation and Involvement of Voluntary Organizations / Monitoring, Evaluation and Supervision	10 - 12
6	Education and Research	12 - 13
7	Hostels for Women, Health	13
8	Washroom Facilities (Toilets	14 - 16
9	Freedom from Addiction (De Addiction), Environment , Cultural policies	17
10	Women And Law	18 - 23
11	Freedom from Addiction (de addiction, Cultural Policies	23
12	Women and Industry	25
13	Political Empowerment of Women Representatives	25
14	Role of Women in Agriculture, Rural, Urban and Tribal Sector / Water Supply	26
15	Women Working in Unorganized Sector, Physically Disabled and Mentally Chellanged Women, Single Women	26 - 27
16	Folk Artists in Social Awareness (Ballad/Shahiri)	28
17	Rehablitation of Devdasies	28
18	Sexually Exploited Women, Transgender, Awards for Women's For Their Contribution in various Fields	28 - 29
19	Transgender, Awards for Womens For Their Contribution in various Fields	29
20	A Brief Overview of Interactive Discussions	30 - 31
	PART –II	
21	About the Questionnaire	32
22	Questionnaire Analysis	32 - 40
23	Annexure - I Feedback cum Follow up form Format.	41 - 44
24	Annexure - II day to day of the Stet Level Consultation Meeting on Women Policy 2013 (draft)	45 - 48
25	Annexure - III Media Coverage of State Level Consultation meeting on Women Policy 2013 (Draft)	49 - 50
26	Highlights of the Day	51 - 52

Women Policy 2013 (Draft)

Referance Page number Guide as per Marathi and English Verson of draft policy

Sr No	Topic	Page No. (English)	Topic (Marathi)	Page No. (Marathi)
1	Background	2- 4	पार्श्वभूमी	3 - 5
2	Preface	5 - 7	प्रस्तावना	6 - 7
3	Women's Charter	8	महिलांसाठी सनद	8
4	Gender Budget	9 - 11	जेंडर बजेट	9-10
5	Awareness/Participation by NGOs/Monitoring & Supervision/Scope and Limitations	12 - 17	जाणीव-जागृती/स्वयंसेवी संस्थांचा सहभाग/ संनियंत्रण व पर्यवेक्षण	11-14
6	Education and Research	18 - 22	शिक्षण व संशोधन	15-18
7	Hostels for Women	23	महिला वसतीगृह	19
8	Crèche	24	पाळणाघर	20
9	Health	25 - 27	आरोग्य	21-22
10	Wash Rooms facilities (toilets)	28	प्रसाधन गृह सुविधा	23
11	Freedom from Addiction (De-Addiction)	29	व्यसनमुक्ती	24
12	Environment	30 - 31	पर्यावरण	25-26
13	Cultural Policies	32 - 33	सांस्कृतिक धोरण	27
14	Women and Industry	34	महिला व उद्योग	28
15	Women and Law	35 - 54	महिला आणि कायदा	29-40
16	Political Empowerment of Women Representatives	55 - 56	महिला लोक प्रतिनिधीचे राजकीय सक्षमीकरण	41-42
17	Role of Women in Rural, Agricultural, Urban and Adivasi areas in Water Supply	57 - 73	कृषी,ग्रामीण ,शहरी व आदिवासी क्षेत्रातील महिलांची भुमिका/पाणी पुरवठा	43-52
18	Women Working in Unorganized Sector	74 - 77	असंघटित कामगार महिला	53-55
19	Physically Disabled and Mentally Challenged Women	78 - 79	अपंग व मतिमंद महिला	56
20	Single Women	80 - 82	एकल महिला	57-58

21	Folk Artists in Social Awareness (Ballad/Shahiri)	83 - 84	प्रबोधनात्मक लोक कलावंत (शाहिरी)	59
22	Rehabilitation of Devadasis	85 - 87	देवदासी पुनर्वसन	60-61
23	Sexually Exploited Women	88 - 93	लैंगिक शोषण झालेल्या महिलांसाठी	62-65
24	Transgender	94 - 98	तृतियपंथी व्यक्तींकरिता	66-69
25	Awards to Women for their contribution in various fields	99	इतर	70

The Backgound and Introduction to State level Consultation meeting on Women Policy - 2013 (Draft) organized by STAPI at Pune on 30 April 2013.

Maharashtra had realized the importance of women's empowerment in the development of the country and taken important steps in the direction by introducing the Women's Bill in 1994. Realizing that welfare programmes and schemes were not enough, and that women's participation in the process of decision-making was essential for their empowerment, the Government, considering the changing circumstances, declared the Women's Policy II in 2001.

It seems that the changing time and social circumstances are posing greater challenges to women. The recent incidents of violence against women have prompted the need to give a serious thought to women's safety. Strict laws are not the only solution tothis problem. It is the need of the hour to change the mindset of people so that women are respected in the society.

Twelve years have passed since the women's policy II was introduced. Many changes have taken place even since in the mental makeup of the society as well as in social one. In order to declare a policy that is in tune with these changes, a committee to Draft the new policy has been established which consists of social workers and women organizations. The committee is guided by the Chief Minister, Hon'ble Shri PrithvirajChavan and the Dy. Chief Minister, Hon'ble Shri Ajit Pawar. The active participation ofHon'ble Prof. Varshatai Gaikwad, Cabinet Minister for Women and Child Welfare, Hon'bleSmt. Fauziya Khan, State Minister of Women and Child Welfare and Hon'ble Shri Ujwal Uke,Chief Secretary, Women and Child Welfare has been of immense value in finalizing theDraft. We are sure that the suggestions and recommendations of the experts from many different fields will be of great value. However, society's support to the department of Women and Child Welfare is vital to the successful implementation of the policy.

Sosva Training and Promotion Institute (STAPI): A State level Counsultation Meeting on Tuesday, 30 April 2013 on Women Policy- 2013(Draft) at Pune between 11.00 A.M. - 6.00 P.M.

Sosva Training And Promotion Institute (STAPI) , a support service organization organized a State Level Consultation Meeting on "Women Policy – 2013" (Draft) at STAPI on 30/4/2013. Parinita Kanitkar Chief Executive STAPI welcomed the delegates and explained in brief STAPI's activities. Dr. Malati Anagol Trustee, STAPI explained the role of STAPI in organizing the state level consultation meeting. Prof Sadhana Zadbuke Director Samvedana gave a brief background of the "Women Policy – 2013" (Draft)

Dr. Neelam Gorhe Founder president, Stree Adhar Kendra delivered the key note address and also moderated a session in which following sessions/ sections of the witch "Women Policy – 2013" (Draft) were discussed at length. Speaking on the occasion, Dr. Neelam Gorhe Founder President , Stree Adhar Kendra felt that there are still gaps in the proposed draft and there is a need for the representatives of the Voluntary organizations/ Experts and the Concerned Government Representatives to work together for the refinement of the proposed "Women Policy – 2013" (Draft).

The various sessions taking into account various aspects/ sections of the “Women Policy – 2013” (Draft) were moderated by eminent persons like Hon. Smt. Shobhana Ranade Trustee Secretary Gandhi National Memorial Society Pune ; Hon. Smt. Meena Kurlekar Executive Director Vanchit Vikas , Pune ; Hon. Mr. Ashok Dhivare Joint Commissioner (Retd.) (Law and Order), Pune; Hon.Prof. Sadhana Zadbuke, Director, Samvedana, Kolhapur; Hon.Dr.Vaijayanti Patwardhan Consultant (Medical), NRHM (RCH II) KEM Hospital and Research Center, Pune; Hon.Ms. Anu Swamy - President Kranti Mahila Sanstha Mumbai; Hon. Vasavi Chilka President, Astha Parivar, Mumbai

The Conference had distinguished delegates from the sector and was attended by 54 delegates from 7 districts representing NGO representatives; Experts and Representatives from Government Organizations.

This State Level Consultation Meeting on Women Policy – 2013(Draft) was an effort to understand and invite valuable comments and the feedback from the sector specialists to make “Women Policy – 2013” more integrated and comprehensive. Sosva Training and Promotion Institute will submit a Consolidate Report of State Level Consultation Meeting on Women Policy – 2013(Draft) to the Government of Maharashtra.

PART - I

General Comments on Policy as a Whole- Presentation

1) Prof. Smt. Suma Chitnis- Former Vice Chancellor S.N.D.T University, Mumbai

- The document is very comprehensive. What we need a realistic statement. In this document it is mentioned that everything that everything that we can do and that is good. But it should be ritualistic or a plan?? If it is a plan than there should be some preamble to what happened to the past promises. How much we have achieved? The kind of experience of past, clear thinking, analysis of what have been done?? It is just a mechanical document talking about what can be done for women. It is very insulting to me. It convinces that we are weaker women.
- The whole document talks about "Women welfare". Whole thing is treated as a matter of women welfare (women as a weaker section)? When we realize this??
- This is not a matter of Welfare. The country planner people should recognize that looking after the citizens need, is the responsibility of STATE.
- According to her this report is one more new creation which is not talking about current situation, the average of family life to name few. The document should talk about basic issues like issues of single women staying alone?? Why we talk only about poor?? Why we only thinking of helping poor?? There should be a separate "cell" for society and whatever things are happening in society, should be controlled by this cell.
- If the Government is handling the issue, then society should ask few questions like what has happened, whether it is implemented or not, what is the progress / status of development??
- There is always a confusion between poverty and disadvantageous situation. However many rich and middleclass men and women also need (support/help). So document like this should realize that the support is needed for women and men also (for ex : Dignity foundation who care elderly people

1. The society is very talented. Elderly people (poor and rich) need support or people should reach to them to offer help.
2. Are we sill "Abala's" when we will be "Sabla's"
3. Will the society would develop if we concentrate only on poverty?
4. Why still we are talking of welfare since providing welfare is the constitution commitment.

---

2) Dr.Alka Vyas (FESCOM) Pune 411008

- Women are not competing with men but they are trying to know their limits.
- Senior women have lot many problem and should be considered independently.

---

3) मा. यामिनी चौधरी- विदर्भ महिला दिन संयोजन समिती, नागपूर - १५

- *महिला सक्षमीकरण एवढा संकुचित क्षेत्र वाढवणे ही काळाची गरज आहे.सामाजिक न्यायाची स्थिती येण्यासाठी व सक्षम व न्याय समाज निर्मीतीसाठी धोरणाचा उद्देश अठरा ते विस वर्षानंतर व्यापक होण्याची गरज आहे.एकटी स्त्री सक्षम झाली तरी '' सावित्री घरोघरी हरवलेल्या ज्योतीबाचा शोध करी'' या सामाजिक विरोधाभासात ती फसलेली आहे म्हणून हक्काचा, अधिकाराचा उपयोग घेतांना तिच्यावरील वाढत्या कौटुंबिक व सामाजिक हिंसाचाराचा बळी व्हावे लागले '' महिला धोरण समाजिक न्यायासाठी व सक्षम व न्याय समाजनिर्मितीसाठी '' हा मुख्य उद्देश असावा.*

---

4) Shaila Suhas Limaye, Majhi Maitrin Charitable Trust ,Pune

- Time limit for each activity should be compulsory.

---

5) Dr.Vijayalaxmi Taskar, President Streehitkarini, Mumbai - 400 025

- List of recommendations and programs achieved during earlier 'Mahila Dhorans' so we will know from where to proceed and what to achieve.
- The unspent allocation of each department for womens programs should be declared every quarter and the concerned authorities should be held responsible for default
- The schemes of each department should be widely publicized and their achievements should be made known and non achievements should be questioned.

---

६) श्रीमती. विद्युत भागवत, माजी संचालक, क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले महीला अभ्यास केंद्र, पुणे विद्यापीठ

- *सदर महिला धोरण स्त्रियांच्या सक्षमीकरणाच्या प्रक्रियेला गती देण्याचा प्रयत्न करत आहे हे अभिनंदनीय आहे. समाजाचा एक परिपूर्ण आणि समान घटक म्हणून स्त्रियांना समान स्थान प्राप्त व्हावे ह्यासाठी महाराष्ट्र सरकार जे प्रयत्न करत आहे ते महत्त्वाचेच आहेत. आजघडीला खुली अर्थव्यवस्था, राज्यसंस्थेचे बदलते स्वरूप, बाजारपेठेचे वर्चस्व, वाढती आर्थिक विषमता, तसेच वाढत्या प्रमाणावर अस्मितांचा संघर्ष आणि अल्पसंख्याक गटांमध्ये पसरणारा मूलतत्ववाद हे मुद्दे लक्षात घेतले तर, स्त्रियांच्या विरूद्ध होणारा हिंसाचार तसेच, समानता ह्या तत्त्वाचा प्रत्यक्ष व्यवहारात सोयीने केला गेलेला वापर आणि त्यातून स्त्रियांच्या गटामध्ये पडणारी फूट ह्या गोष्टी लक्षात घेतल्या पाहिजेत. गर्भावस्थेतच होणारे स्त्री जीवनावरील हल्ले पाहता स्त्रीप्रश्न हा जात, वर्ग, धर्म ह्या प्रश्नांसोबतच बदलत्या अर्थव्यवस्थेमध्ये घडविला जातो आहे हे लक्षात घेणे जरूरीचे वाटच, केवळ पुरूषप्रधानता ही मानसिकता आहे आणि ती बदलता येऊ शकते अशा भाबड्या उद्दिष्टावर आधारीत आताचे धोरण असू नये असे सुचवावेसे वाटते. अनेक सूचना कराव्याशा वाटतात. काही बदल तात्काळ करता येतात, काही बदल दीर्घ काळामध्येच होणार असतात परंतु तरीसुद्धा तशी इच्छा आणि दिशा असणे महत्त्वाचे आहे.*

---

७) श्रीमती. हेमा भालेराव, सामाजिक कार्यकर्त्या, पुणे

- *पहिल्या दोन धोरणांचे फलीत काय?* **(Achievement?)**
- *स्त्रीभ्रुणहत्येचे वाढते प्रमाण, स्त्रीयांवर होणारे वाढते अन्याय, अत्याचार हे जर थांबले नाहीत तर एकंदरीतच मनुष्य प्राणी या जगातून हद्दपार होणार आहे. जगत जननीच नष्ट झाली तर जग वाचेल व कसे? जगच नष्ट होण्याचे भिती आज निर्माण*

झाली आहे. हे सगळे आता कायमचे थांबले पाहिजे प्रत्येक स्त्रीजन्माचे स्वागत झाले पाहिजे. प्रत्येक स्त्रीला प्रतिष्ठा, सन्मान, प्रेम मिळाले पाहिजे. स्त्रीकडे माणूस म्हणून पाहिले पाहिजे.

---

८) डॉ. सुधा कांकरिया, स्त्री जन्माचे स्वागत करा, चळवळीच्या प्रणेत्या, अहमदनगर – ४१४००१

- *मागील दोन धोरणाप्रमाणे या ही धोरण मसुद्यामध्ये अनेक आदर्श सूचना केलेल्या दिसतात. मागील अनुभव पाहता याला कृती कार्याक्रमाची जोड देणे आवश्यक आहे. धोरण कागदावरन राहता वास्तवात येण्यासाठी काल निहाय ट्प्पे* (time bound implementation programme) *आखावी. याही धोरणात 'असे करावे''असे केले जाईल' अशी भाषा वापरली आहे. मग प्रश्न निर्माण होतात, की '' असे करण्यापासून सरकारला कोणी रोखले आहे का?'' सरकार कशाची वाट पाहते आहे? की फक्त महिला धोरण जाहीर करण्यातच धन्यता मानायची? केवळ पुरोगामी राज्य असल्याचा आव आणायचा?*

---

९) मा. शालिनी बापट, अध्यक्ष, भारतीय स्त्री शक्ति जागरण, पुणे – ४११०३०.

- *महिला विषयात अर्थ, नियोजन, पर्यावरण, सांस्कृतिक, शिक्षण अशी सर्वच खाती समाविष्ट आहेत. विविध खात्यांमधील धोरण, अंमलबजावणी, आर्थिक तरतूद, आढावा इ. विविध पातळयांवर सुसूत्रीकरण करण्याची गरज लक्षात घेऊन यासाठी स्वतंत्र 'अंमलबजावणी संचालनालय' स्थापन करावे.*
- *महिला धोरण व शासनाची अर्थ, व्यवसाय, सामाजिक न्याय इ. धोरणाचा समन्वय असावा. त्यातील परस्पर विरोध काढून टाकावा. तसेच महिला धोरणाला पूरक आर्थिक तरतूद, कायदे व अंमलबजावणी यांची जोड असावी. संबंधित विभागानी आवश्यक अध्यादेश काढावेत व आदेशांचे पालन न करणाऱ्या अधिकाऱ्यांची विभागीय चौकशी करण्याची तरतूद असावी.*
- *मागील दोन धोरणाचा अंमलबजावणी आढावा घ्यावा. कोणत्या पायरी पर्यंत लक्ष्य साध्य झाले याचा लेखा जोखा जाहीर करावा.*
- *या धोरणामध्ये सक्षम स्वयंसेवी संस्थांचा सहभाग वाढविला जाईल असे म्हटले आहे. धोरणाचे लक्ष्य गाठण्यासाठी टप्पे ठरवावे. उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी स्वयंसेवी संस्थांबरोबर सहकार्य व भागीदारीची योजना आखावी. अशा संस्थांनी कुठे संपर्क करावा या बद्दल माहिती धोरणामध्ये, वेब साईटवर दयावी.*
- *पुरुष जागृती कमी झाल्याचा उल्लेख आहे. त्याला कृती कार्यक्रमाची जोड असावी. भारतीय स्त्री शक्ति स्थापनेपासूनच असे मानते कि, स्त्रियांचे प्रश्न फक्त स्त्रियांचे नसून संपूर्ण समाजाचे आहेत व त्यांची सोडवणूक स्त्री-पुरुष सर्वांनी करण्याबद्दल कामही करत आहे.*

---

१०) श्री. अशोक लाखे, अध्यक्ष, अखिल महाराष्ट्र कोल्हाटी / डोंबारी समाज सेवा संघ, कोल्हापुर.

- *धोरण व अंमलबजावणी मध्ये पारदर्शकता असावी. त्यात गावपातळी पासून स्वयंसेवी संस्थांचा सहभाग (प्रशिक्षण, संवेदनशीलता वाढविणे व अंमलबजावणी वर लक्ष ठेवणे) घ्यावा. या कामासाठी त्यांना सक्षम करावे. संपूर्ण महाराष्ट्रामध्ये कोल्हाटी /डोंबारी समाज हा कला क्षेत्रांशी निगडीत असल्याने समाजातील लोक हे ८० % कलावंत आहेत.*

---

11) Hon. Smt. Sujata Manohar, Former Judge, Supreme Court of India

- **The 6th aim at page 7** should emphasize elimination of harmful customs like dowry and child marriages.
- **4 & 7 is to the Convention** on Elimination of All Forms of Discrimination against Women. This is an International Convention of U.N. to which India is a signatory. It is not a Committee. There is a CEDAW Committee which works for the enforcement of CEDAW.

---

१२) डॉ. कल्याणी मांडके , सामाजिक कार्यकर्त्या (अपंग व कर्णबधिर), पुणे

- *प्रस्तावने मध्ये पुढील उल्लेख असावा : महाराष्ट्र राज्य जिथे महिलांना सर्व स्तरावर सन्मानाने वागविले जाते आणि ज्या राज्यात महिलांना जगण्याचा समृध्द अनुभव घेता येतो असे भय मुक्त राज्य होईल असा विश्वास वाटतो.*

- *धोरणाच्या मध्ये पुन्हा एकदा वरील मुद्याचा उल्लेख असावा - जगण्याचा समृध्द आणि भय मुक्त अनुभव घेण्याजोगे निकोप वातावरण तयार करणे. तसेच अपंगत्व असलेल्या महिला आणि मुली यांना समान संधी, सन्मान पूर्वक वागणूक मिळणे ह्याचा हि उल्लेख असावा उद्दिष्टामध्ये उल्लेख असला कि तो विचार प्रभावीपणे पुढे जावू शकतो. अन्यथा नाही*

Sr No. 3 Women's Charter Eng - Page No. 8 Mar- Page No. 8

१) श्रीमती. सुनिता गांधी, अध्यक्ष, संवाद संस्था , रत्नागिरी - ४१५६०५

- *महिलांसाठीची सनद याबद्दल फारशी स्पष्टता नाही त्यामध्ये नेमकेपणा यावा*

Sr No. 4 Gender budget E - Page No.9-11 M- Page No. 9-10

१) श्रीमती. सुनिता गांधी, अध्यक्ष, संवाद संस्था , रत्नागिरी - ४१५६०५

- *१० % निधी जेंडर बजेटसाठी वापरण्यात यावा*
- *जेंडर बजेटसाठी संकल्पना स्पष्टता धोरणात नोंद असावी १०%, २०% निधी का? सर्व समावेशक विविध समित्या, विभागामध्ये हा विषय समन्वयाने या विषयावर विचार आवश्यक याचसोबत निधीच्या विनियोगाचे स्पष्ट उल्लेख असावेत.*

Sr No. 5 Awareness and Sensitization / Participation and Involvement of Voluntary Organizations / Monitoring, Evaluation and Supervision

E - Page No. 12-17 M- Page No. 11-14

1) Shaila Suhas Limaye, President, Majhi Maitrin Charitable Trust, Pune

- Sex education /advocacy to younger generation especially boys is essential (awareness programmes for gents is most important)

---

२) श्रीमती. अंजली आत्रे, कार्यक्रम अधिकारी, आंतरराष्ट्रीय दिर्घावास केंद्र - भारत, पुणे - ४११०३०

पुरुषांची मानसिकता बदलण्याची गरज आहे समाजातल्या कुठल्याही स्तरात आज आपल्याला स्त्रियान विषयी दुय्यम स्थान ,सेवे साठी , तसेच उपभोग्य वस्तू आशयाच प्रकारचे दृष्टीकोन कमी जास्त प्रमाणात अनुभवास येतात . ते बदलणे अत्यावश्यक आहे आणि त्यासाठी लहानपणा पासून शाळां मधून संस्कार घडवणे आवश्यक आहे,कारण संस्कार हे जरी घरातून घडत असले तरी प्रत्येकाच्या घरची परिस्थिती वेगवेगळी असते, त्यामुळे चुकीचे संस्कार घडू शकतात. म्हणून शाळा हे योग्य संस्कार घडवण्याचे मध्यम व्हावे व चांगला समाज घडवण्याचे योग्य स्थान असवे. सुसंस्कारित समाजातच महिलां विषयीचे लैगिक गुन्हे घडण्यावर आळा बसू शकतो . यासाठी शाळां मधून जशी रोज 'भारत माझा देश आहे' हि प्रतिज्ञा म्हणून घेतली जाते तशीच

पुढील प्रतिज्ञा मुलग्या न कडून म्हणून घेतली जावी ......।

प्रतिज्ञा

स्त्री हि परमेश्वर स्वरूप आहे. ती माझी जन्म दात्री आहे.

माता ,भगिनी ,पत्नी ,मुलगी,सून हि स्त्रीची विविध रूपे मी माझ्या आयुष्यात नेहमीच अनुभविन ,

स्त्री मुळे माझ्या जीवनाला आणि समाज्याला आधार आहे,आकार आहे.

तिच्य शिवाय समाज आणि माझे आयुष्य निरर्थक आहे.

तिच्या कडून मिळणारे संस्कार, माया , धीर,आधार या मुळे माझ्या जीवनास अर्थ निर्माण होतो .

त्यामुळे मी सुसंस्कारित व चारित्र्यवान होतो. या गोष्टीची मी सतत जाणीव ठेवीन ......

ती कोण त्याही रुपात अथवा नात्यात असो तिचा मी कायम आदर करीन ...

माझ्या हातून तिचा अपमान होईल,अन्याय होईल असे पातकी वर्तन मी कधीही करणार नाही .

आणि इतरान कडूनही कधीही होऊ देणार नाही . आश्या प्रकारचे वर्तन हे मी महा पाप समजतो ...

या शिवाय मी माझ्या संपूर्ण आयुष्यात तिला सन्मानाने व आदराने वागवीन.

ती माझ्या पत्नीच्या रुपात असताना समानतेची वागणूक देईन ,

माझ्या मुलांच्या संगोपनाची व संसाराची जबाबदारी मी बरोबरीने घेईन ,

घरातली कामे करण्यास मला कोणताही कमी पण वाटणार नाही .

माझी आई ,बहिण, पत्नी, मुलगी,सून यांच्या शैक्षणिक व आर्थिक प्रगती मध्ये मी माझी प्रगती व प्रतिष्ठा मानीन .

माझा आस विश्वास आहे की माझ्या आयुष्यात स्त्री विविध रूपाने मानसिक आधार देत राहते, ती मला परमेश्वर सम आहे.

---

3) Mukta Puntambekar, Deputy Director, Muktangan Mitra, Pune, India

- Awareness about ill-effects of addiction among women

---

४) श्रीमती. सुनिता गांधी, अध्यक्ष, संवाद संस्था , रत्नागिरी - ४१५६०५

- *प्रौढ कुमारी माता - कोणत्याही मुद्यांचे वास्तव - सद्यस्थिती व अपेक्षित बदल - सूचना यांची कलमात स्पष्टता नाही.*
- *विद्यार्थीनी कक्षाद्वारे जाणीवजागृती पण विद्यार्थीनी सोबत काम आवश्यक त्याबद्दल स्पष्ट धोरण हवे.*
- *क्रिडाक्षेत्रातील दक्षता समितीचेही लिंगसमभाव विषयक प्रशिक्षणाची व्यवस्था करावी.*

---

५) डॉ. आरती नगरकर, सहाय्यक प्राध्यापक, आरोग्य विभाग, पुणे विध्यापीठ,पुणे - ४११००७

मुद्दा.क्र २ : संस्कारक्षम पिढी बनविणे *- ह्या मुद्यामध्ये '' मुल्य शिक्षण'' चा अभ्यासक्रम विकसित करुन इयत्ता ४ थी पासून ८-९ वी इयत्तेपर्यत शिकविला जावा. सुरवातीला समानता ,मैत्री ,बंधुता , घरात अथवा समाजामध्ये कसे वागावे हे शिकविले जावे. ६ व ७ वी मध्ये जातीभेद,लिंगभेद वयानुसार होणारा भेद, प्रेम, मैत्री, जिव्हाळा, गरज ह्यामधील फरक व व्यवहारतील महत्व व ८ वी व ९ वी*

मध्ये लैंगिक शिक्षण, स्त्री - पुरुष समानता , नितीमत्ता संयम ,आदर इत्यादी मुल्यांचा अभ्यासक्रमात समावेश करावा .त्याबरोबरच मानवी हक्क म्हणजे काय ? ते कोणते आहेत इत्यादीची माहिती असावी.

मुद्दा क्रं.५: *महिलांसाठी धोरण ,हक्क कायदे इत्यादी विषयांची माहिती प्रत्येक महिलेपर्यंत पोहोचविण्यासाठी ग्रामपंचायती व पंचायत समितीचा मोठा सहभाग असावा. किंबहुना ह्यामधील महिलांना (कमीत कमी २ सदस्य)यांना ह्या विषयाचे प्रशिक्षण निवडणूक झाल्यावर लगेच दिले गेले पाहिजे.तशी तरतूद मसुद्यामध्ये असावी.*

---

६) श्रीमती. हेमा भालेराव, सामाजिक कार्यकर्त्या, पुणे.

१) नागरीक शास्त्राप्रमाणे Moral Education *ह्या विषयाचा समावेश करावा.*
२) या अगोदर शाळेतील पुस्तकांतील धडे शिकवले गेले नाहीत. आता वेगळे काय होणार?
३) अश्लिलतेचे काय? - मॉडेल, नटघा, नट, कपडे /वागणे व त्यांचे प्रदर्शन यावर बंधने असायला हवी.
४) शहरी भागाप्रमाणे ग्रामीण भागातील महिलांचे हक्क, महिल धोरण व महिलांविषयक कायदे प्रत्येक महिलेपर्यंत पोहोचविले पाहिजे.

---

७) डॉ. कल्याणी मांडके , सामाजिक कार्यकर्त्या (अपंग व कर्णबधिर), पुणे

- *जाणीव जागृती - संस्कारक्षम पिढी घडविणे - प्रत्येक व्यक्तीस माणूस म्हणून आदराने आणि सन्मानने वागविले पाहिजे. माणूस प्रथम आणि स्त्री, पुरुष, मुलगा - मुलगी हा भेद नंतर हा विचार मुल्य शिक्षणामध्ये ठसविला गेला पाहिजे.*

Sr No. 6 Education and Research Eng - Page No. 18-22 Mar- Page No. 15-18

१) श्रीमती. सुनिता गांधी, अध्यक्ष, संवाद संस्था , रत्नागिरी - ४१५६०५

- *शिक्षण - संशोधन :- शैक्षणिक प्रवेशासाठी महिलांना वयोमर्यादेचे बंधन नाही म्हणजे वया संदर्भात काहीही स्पष्टता नाही. वाढीव संशोधन कालावधीचीही स्पष्टता आवश्यक.*
- *जीवनकौशल्य विषय व लिंगसमभाव विषयक अभ्यासक्रम स्वतंत्र ठेवू नये. शिक्षणात हे मुद्दे परस्परपूरक म्हणून एकत्रित विचार करावा.*
- *मुलीचे शिक्षण १२ वी पर्यंत नव्हे तर पदवीपर्यंत मोफत मिळावे.*
- *पाठ्यपुस्तकामध्ये स्त्री-पुरुष समानतेचा धडा / कविता असणे आवश्यक आहे.*

---

२) डॉ. सुधा कांकरिया, स्त्री जन्माचे स्वागत करा, चळवळीच्या प्रणेत्या, अहमदनगर - ४१४००१

- *अनिष्ट रुढी परंपराची फेर मांडणी करण्यासाठी प्रोत्साहन द्यावे. हुंड्याची पध्दती, मुलगा हवा हाच अट्टाहास, वंशाचा दिवा म्हणजे मुलगाच वगैरे घातक रुढी परंपरा बंद करुन संक्रातीचा गोडवा, दीपावलीचा तेजोत्सव, दसऱ्याची यशोगाथा सांगताना वैज्ञानिक दृष्टीकोन, पर्यावरणाविषयी आपुलकी ठेऊन डोळस श्रध्दा जपली जावी यासाठी प्रयत्न करावेत.*

---

3) ***मा. शालिनी बापट, अध्यक्ष, भारतीय स्त्री शक्ती जागरण, पुणे - ४११०३०.***

- *लैंगिक शिक्षण व लिंग भाव समानता हे दोन वेगळे व आवश्यक मुद्दे आहेत.*

---

4) Hon. Smt Sujata Manohar, Former Judge, Supreme Court of India

- The proposal at page 15 for evening schools or night schools for women is not a good idea, looking to the current safety situation. -
- Cycles should be provided to young girls who have to travel long distances to attend High School.

---

५) श्रीमती. हेमा भालेराव, सामाजिक कार्यकर्त्या, पुणे.

- Moral Education - Subject add *करायला पाहिजे.*
- *सुरक्षेची व्यवस्था करताना दिव्याची सोय / वीजेची उपलब्धता केली पाहिजे.*
- *१००% साक्षरता हे उद्दिष्ट असावे (कागदोपत्री नसावे)*
- *पाण्याची व्यवस्था सक्तीची असली पाहिजे.*
- *सामाजिक व्यक्तिंना दुरुस्तीचे प्रशिक्षण बोअर टाकण्याची सोय/ तरतूद*
- *स्वच्छतागृह नाही म्हणून मुली शाळेत जात नाहीत*
- *पास/बस व्यवस्था*
- *जवळची शाळा -* Local Travel, *बैलगाडी, ट्रॉली (ट्रॅक्टर) वगैरेची गावाकडून सोय केली पाहिजे.*
- *स्वसुरक्षेसाठी (स्वसंरक्षणार्थ) अंर्तभवा करण्यासाठी कराटे प्रशिक्षण दिले पाहिजे.*
- *ग्रामीण भागात या विषयासाठी शिक्षक नसतात तर भाषा कौशल्य संवाद कसे शक्य आहे?*

---

६) डॉ. कल्याणी मांडके , सामाजिक कार्यकर्त्या (अपंग व कर्णबधिर), पुणे

- *अपंगत्व असलेल्या मुलींना शिक्षणाच्या संधी, तसेच संशोधन कार्यक्रम राबविण्यासाठी अपंग व्यक्तींना योग्य त्या सुविधा पुरविणे बंधनकारक राहील (*Reasonable Accommodation)

१) शिक्षणाचा अधिकार २०१० प्रभावी अंमलबजावणी मध्ये अपंगत्व असलेल्या मुली आणि महिलांना समान संधी दिली जाईल.

Sr No. 7	Hostels for Women	Eng - Page No. 23	Mar- Page No. 19

१) श्रीमती. हेमा भालेराव, सामाजिक कार्यकर्त्या, पुणे.

- *महिला वस्ती गृहामध्ये मोफत सुरक्षेची व्यवस्था असायला पाहिजे.*
- *सर्व महिला वस्ती गृहामध्ये असलेल्या मुली आणि महिलां करिता ३ % आरक्षण असेल, वस्तीगृहामध्ये अड्थळा विरहित वातावरण निर्माण केले जाईल* (Barrier Free Environment)

Sr No. 9	**Health**	**Eng - Page No.25 - 27**	**Mar - Page No. 21 - 22**

१) मा.श्रीमती.सुहासताई कोल्हेकर, अध्यक्ष, नॅशनल अलायंस फॅार पिपल्स मुव्हमेंट, पुणे - ४११०३८

- *आरोग्य: दुर्गम /आदिवाशी भागातल्या आरोग्य व्यवस्थेतील महिला कर्मचायांची आरोग्य तपासणी व त्याप्रमाणे त्यांची नेमणूक; तसेच भाग्गोलिक परिस्थितीनुसार त्यांना वाहन व सुरक्षिततेची व्यवस्था आवश्यक(एम.पी.डब्ल्यू ने नर्सच्या सोबत गावभेटी करणे.)*
- *वन आधारीत जीवनशली असलेल्या समुहांचे ''आरोग्य सुध्दा सामुहिक वन हक्कावर अवलंबून असते त्यामुळे सर्व वनगावांना सामुहिक वनहक्क मिळावेत.*

---

2) Shaila Suhas Limaye ,Majhi Maitrin Charitable Trust ,Pune

- Maintenance and welfare of parents & senior citizens - CSR Funds should be utilized.

---

3) Dr.Vijayalaxmi Taskar, President Streehitkarini, Mumbai - 400 025

- Health Family planning and population problem has taken a back seat. PCPNDT act goes into overdrive to check female feticide, but women need USG for diagnostic reasons and even for technical record keeping mistakes doctors are taken to task.

---

४) ***श्रीमती. विद्युत भागवत, माजी संचालक, क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले महीला अभ्यास केंद्र, पुणे विद्यापीठ, पुणे.***

- *गरोदर अवस्था किंवा अपत्य संगोपन अशा क्षेत्रांमध्ये स्त्रियांना विशेष सहाय्य दिले पाहिजे आणि म्हणून त्यासाठी सरकारने पाळणा घरे, बालवाड्या, आणि प्राथमिक आरोग्य केंद्रे तत्पर पद्धतीने चालविली पाहिजेत.*

---

5) Dr. Mukta Puntambekar, Deputy Director, Muktangan Mitra, Pune - 411006

- Counseling facilities for women and their family members

---

६) श्रीमती. सुनिता गांधी, अध्यक्ष, संवाद संस्था , रत्नागिरी - ४१५६०५

- *सॅनेटरी पॅडची उपलब्धी चांगला मुद्दा पण त्याचा वापर आणि वापरानंतरची विल्हेवाट याबद्दलचे* orientation *आवश्यक.*

---

७) डॉ. आरती नगरकर, सहाय्यक प्राध्यापक, आरोग्य विभाग, पुणे विध्यापीठ,पुणे - ४११००७

- *राज्यातील महिलांच्या आरोग्यासाठी विशेष महिला आरोग्य अभियान राबविण्यात येईल :*

गावपातळीवर प्राथमिक आरोग्य केंद्रा मार्फत महिला आरोग्याचे विविध कार्यक्रम राबविले जातात . त्याचाच एक भाग म्हणून तीन महिन्यातून एकदा प्रत्येक गावामध्ये महिला आरोग्य जाणीव जागृती शिबीर असेल, त्यामध्ये १३ च्या पुढील वयातील मुलीला व महिला तसेच वृध्द महिलांचे आरोग्य विषयक FAQ *ची उत्तरे चित्रफित किंवा चित्ररुप पोस्टर्सच्या माध्यमातून दिली जावी..त्यावेळेस*

उपस्थित आरोग्य सेविकांनी त्यांचे प्रश्न लिहुन घेऊन त्यावरील उपचारांचा पाठपुरावा करावा . त्यावेळीस जर महिला डॉक्टर उपस्थित असेल तर मासिकपाळीचे त्रास,जननसंस्थेचे रोग, इन्फेक्शन्स त्यावर तपासणी व मोकळेपणाने चर्चा केली तर महिलांना त्याचा जास्त फायदा होईल कारण असे विषय पुरुष डॉक्टरकडे सुध्दा सामान्य स्त्रिया बोलत नाही.

आरोग्य पान क्र. २१

- ***महिलांचा मानसिक ताणतणावाचे व्यवस्थापन करण्यासाठी प्राथमिक आरोग्य केंद्रामध्ये समुपदेशन केंद्रे स्थापन केली जातील.***

महिलाच्या मानसिक ताणतणावांचे व्यवस्थापन करण्यासाठी समुपदेशन केंद्रे गरजेची आहेत. परंतु त्याआधीची एक पायरी म्हणजे महिलांना कशामुळे ताण निर्माण होतो, त्या ताणाची लक्षणे काय आहेत. ताणाचे शरीरावर काय परिणाम होतात आणी म्हणून घरच्याघरी/आपल्या रोजच्या जीवनात आपण ताण-ताणवाचा कसा मुकाबला करायचा हे सर्व स्त्री व पुरुषांना जाणीव-जागृती मार्फत समजावून सांगी गरजेचे आहे. बऱ्याच वेळा पुरुष त्यांच्या ताण-तींवाचे हा त्यांची बायको मुलगी, आई, बहीण, इ. वर मारहाण शिवीगाळ करुन बाहेर काढतात त्यामुळे पुरुषांना पण ताण-तींवाची जाणीव व समुपदेशनाची गरज आहे.तसेच महिलांना अशा प्रसंगी कसे वागायचे हे समर्जी गरजेचे आहे. आणि म्हणुन जरी ही समुपदेशन केंद्रे विशेष करुन महिलांसाठी चालविली गेली असली तरी पुरुषांना त्यात सहभागी करुन घ्यावे.

- *आरोग्य सेवेमध्ये काम करणाऱ्या महिलांच्या (आशा, अंगींवाडी सेविका) सामाजिक जाणीव वृध्दिंगत करुन त्यांना सक्षम केले जाईल -*

शासकीय रुग्णालयात लैंगिक अत्याचाराच्या उपचारासाठी विशेष केंद्रे उभारली जातील या केंद्रामध्ये लैंगिक अत्याचारग्रस्त,ॲसिड हल्यात बळी पडलेल्या महिला, काटुंबिक हिंसाचारग्रस्त महिलांसाठी उपचार व समुपदेशनाची व्यवस्था केली जाईल.

- *आरोग्य सेवेमध्ये काम करणाऱ्यांमध्ये सामाजिक जाणीव सक्षम करणे त्यामध्ये फक्त महिला आरोग्यसेविका न घेता आरोग्य सेवेमधील पुरुषांना सुध्दा सहभागी करुन घ्यावे.तसेच त्यांना काटुंबिक हिंसाचाराची लक्षणे (जखमा, मुकामार, मानसिक चिंता, तींव) हे ओळखण्याचे पण प्रशिक्षण देणे गरजेचे आहे. ह्या जखमा अुवा मुकामारावर उपचार करण्याबरोबरच जर तिला ईीर (कायदेविषयक) मदतीची गरज असेल तर कोठे संपर्क करावा ही माहिती प्राथमिक आरोग्य केंद्रात ठळक अक्षरात दर्शनी भागात लावावी.*

मुद्दा क्र. १५ - किशोरवयीन मुलींसाठी ग्रोथ चार्ट ......व २६

- *ही संकल्पना चांगली आहे परंतु संशोधनातुन हे सिध्द झाले आहे की रक्तक्षयाची सुरुवात ह्याच वयात होते व जवळ जवळ ६०-७० टक्हे मुलींमध्ये रक्तक्षय आढळतो व तो कमी करण्यासाठी फक्त आयर्न व फोलीक ॲसिडच्या गोळ्या उपयोगी नाहीत तर त्यांना पाष्टिक नाष्टा (जेवण नाही, सकाळचा नाष्टा) मिळाला तर खुप फायदा होईल. तसेच शाळेत जाणाऱ्या शाळाबाह्य मुलींसाठी पण हा उपक्रम अतिशय गरजेचाआहे. त्यंची* vulnerability *जास्त आहे त्यांची लग्ने लवकर होतात त्यांना मातृत्व लवकर येऊ शकते. त्यांना प्रगतीच्या मार्गापासून वंचित रहावे लागते म्हणुन शाळाबाह्य मुलींच्या आरोग्यासाठी ठोस पावले उलणे गरजेचे आहे.*

---

7) Dr.Vaijayanti Patwardhan, Consultant RCH/NRHM working at K.E.M.Hospital Research Centre, Pune

Women's Health :

- Janani Suraksha Yojana benefits for All women & Not only for BPL enrolled women
- All financial support/incentives to be disbursed by RTGS methods only & Not to disburse thro' any person

- Safe transport for women working in shifts/irregular timings
- Budget for Research in women’s social & health issues to be increased.
- Crèche facility(even in shift duties) ,constructing & maintain clean toilets, mess/canteen facility- for women on priority basis
- Changes in School Curriculum - Inclusion of basic health education, sex education, gender issues ,in the school curriculum
- Compensation ie Financial Support to victims of Domestic violence / Sexual assaults, single women
- Increasing the IEC activities for women’s health issues & to improve quality of advertisements related to women’s health/gender issues.

---

८) श्रीमती. हेमा भालेराव, सामाजिक कार्यकर्त्या, पुणे.

- *पाण्याची सोय असणारी स्वच्छतागृह प्रत्येकी घरी असायला पाहिजे.*
- *शुध्द पाण्याची सोय केली पाहिजे.*
- Photo Therapy Central
- *सर्वच महिलांसाठी विशेष आरोग्य विमा राबविण्यात यावी.*
- T.B. *ॲनिमिया, डोळ्याचे आरोग्य, कुपोषण असलेल्या महिलांना वैद्यकीय सेवा उपलब्ध व्हावी.*
- *प्रत्येक तालुकापातळीवर महिलांसाठी स्वतंत्र रुग्णालयांची निर्मिती व्हावी.*
- *वृध्द , अपंग आजारपणात नर्सेस / दाई घरी सेवेसाठी सध्या दिवसांला ६००/- (३००+३००) हे सर्वांना परवडणारे नाही. (शासनाकडून काम करता येईल.*)
- *औषधी वनस्पतीची लागवड प्राधान्य देणे (घरगुती औषधे)*
- *महिलांसाठी प्रवासात वैद्यकीय सेवा (नवीन मुद्दा) रस्त्यावर ठराविक कि.मी. अंतरावर वस्तीजवळ वगैरे*
- *ग्रामीण भागात गावात परसबाग घरोघरी असली पाहिजे (ताजी फळ व भाज्या नियमित मिळतील)*
- *ॲनिमिया व कुपोषणमुक्त महाराष्ट्राच्या निर्मितीसाठी अंगींवाडी, प्राथमिक व जिल्हा आरोग्य केंद्रे या स्तरावर आयर्न, फॉलिक ॲसिडच्या फक्त गोळया देवून प्रश्न मिटत नाही तर त्यांचा आहार व ॲनिमियाची कारण शोधणे महत्वाचे आहे.*

Sr No. 10	Washroom Facilities (Toilets)	Eng - Page No. 28	Mar- Page No. 23

1) *श्रीमती. सुनिता गांधी, अध्यक्ष, संवाद संस्था , रत्नागिरी – ४१५६०५*

स्वच्छतागृह संख्या १५० मुलींमागे २ ही संख्या अत्यंल्प, बाथरुमह संख्या १५० मुलींमागे ३ ही संख्या अत्यंल्प, अपुरी ही संख्या किमान २५ किंवा त्यापेक्षा अधिक हवी.

श्रीमती. हेमा भालेराव, सामाजिक कार्यकर्त्या, पुणे.

-
- *राज्यभरातील बस/रेल्वे स्थानके, बाजार, तीर्थक्षेत्रे, पर्यटन स्थळे, शाळा, महाविद्यालये, काम करण्याच्या जागा या ठिकाणे पुरेशी व स्वच्छ प्रस्साधनगृहे निर्माण करुन सोलर पॅनल व दिव्याची सोय केली पाहिजे.*
- *पाण्याचा अपव्यय होणार नाही ह्यांची काळजी घेतली पाहिजे. (उदा. नळ वाहणारे , पाईप गळणारे)*
- *अर्ा कि.मी. अंतरावर प्रसाधनगृहे असावी*
- *महामार्गात महिलांसाठी दर २५ कि.मी. मागे युनिट, पोलिस केंद्र,कॅन्टिन, प्रसाधानगृह, औषधे, आपदकालीन सेवा (मेडीकल) असावी.*

---

२) ***डॉ. कल्याणी मांडके , सामाजिक कार्यकर्त्या (अपंग व कर्णबधिर), पुणे***

- *स्वच्छता गृहामध्ये अपंगत्व असलेल्या मुली आणि महिलां आणि गर्भवती महिलांना योग्यत्या सुविधा उपलब्धा केल्या जातील (अडथळा विरहीत)*
- *प्रसाधनगृहे: सर्व प्रसाधन गृहामध्ये एक शौचालय, हात धुण्याची जागा, आणि पाणी पिण्याची सोय अपंगत्व असलेल्या महिलांचा विचार करुन केलेली असेल.*

Sr No. 11 Freedom from Addiction (De Addiction) Eng - Page No. 29 Mar- Page No. 24

१) ***श्रीमती. हेमा भालेराव, सामाजिक कार्यकर्त्या, पुणे.***

- *दारु विक्रिवर बंदी तसेच उत्पादन ही बंदी हवी*

---

2) **Dr.Vijayalaxmi Taskar, President Streehitkarini, Mumbai - 400 025**

- Addiction in male members of the family especially alcoholic has great repercussion on the family –physical violence /financial oppression.

Sr No. 12 Environment Eng - Page No. 30 Mar- Page No. 25

१) ***श्रीमती. हेमा भालेराव, सामाजिक कार्यकर्त्या, पुणे.***

- *स्वस्त / टिकावू सोलार उपकरणाची सोय असावी.*
- *सोलारचा वापर करुन रस्त्यावर दिवे , गावात दिव्यांची सोय केली पाहिजे.*
- *अपारंपारीक ऊर्जा स्त्रोतांचा वापर*
- *सामाजिक सामुहिक वनधिकार/ वनीकरण /वृक्ष लागवड/ जतन संवर्धन / स्थानिक झाडे*
- *पाणी शुध्दीकरण*
- *पाणी अडवा / जिरवा वगैरे गावातील सरपंच ग्राम पंचायत यांना ५ वर्षापर्यंत पाणी साठविण्यासंदर्भात प्रशिक्षण दिले पाहिजे.*
- *नद्या, नाले, पाणवडे स्वच्छ ठेवणे प्रदुषित न होऊ देणे*
- *पाण्यामध्ये फॅक्टरीतील कॅमिकल्स, मळी सोडणे वगैरे बंदी असावी.*

Sr No. 13 Cultural policies Eng - Page No. 32 Mar- Page No. 27

१) ***श्रीमती. हेमा भालेराव, सामाजिक कार्यकर्त्या, पुणे***

- *अंधश्रध्दा निर्मुलन*
- *कर्तबगार महिलांची उदाहरणे दिली पाहिजे.*
- *महिला उपभोगाची वस्तू नाही.*

१) मा.श्रीमती.सुहासताई कोल्हेकर , अध्यक्ष, नॅशनल अलायंस फॉर पिपल्स मुव्हमेंट, पुणे - ४११०३८

- *वन आधारीत जीवनशल्ली असलेल्या समुहांचे ''आरोग्य सुध्दा सामुहिक वन हक्कावर अवलंबून असते त्यामुळे सर्व वनगावांना सामुहिक वनहक्क मिळावेत.*
- *नवीन लहान बालकांच्या लैंगिक शोषणा विरुधात संरक्षणाचा कायदा २०१२ यांचे स्वागत विशेषत: ज्या संस्थेच्या परिसरांत ती घटना हिईल ,त्या संस्थेनी गुन्हयाची नोंद करणे ही त्यांच्यावर जबाबदारी टाकली आहे याचे विशेष स्वागत - कारण असे अनेक गुन्हे हे संस्थेत राहणाऱ्या बालकांवर अथवा त्यांच्यांशी '' मिलीभगत होउन घडतात.*
- *या कायद्यांचे नियम लवकरांत लवकर करुन ते बनवण्यात आपण लता भिसे , जया सागड अश्या लोकाच्या मार्गदर्शनात बनवावेत .*
- *पोलिसांकडून शाळांकध्ये हस्तक्षेप /दबाव केल्या जाऊ नये ; पालक अथवा महिला शिक्षक सोबत असल्याशिवाय बालकांना (गुन्हा करणारी लहानच मुलगा असला तरी) पोलिसठाण्यात नेण्यात धाक दाखवू नये.*
- *प्रत्येक शाळेत /वसतिगृहात /सुधारगृहात ' दक्षता' समित्या स्थापन करणे आवश्यक करण्यात यावे*
- A motherhood of very women should be considered till the age of 6th yrs of the child.
- *कोर्ट केसेस मधे प्राधान्य हवे ६ महिन्यात ते १ वर्षात निकाल देण्यात यावे.ज्येष्ठ महिला या कोर्टाच्या बाबतीत फार फार* Suffer *होतात. अर्थिक मानसिक बाद्धिक,शारिरीक,सामाजिक आणी कार्टुबिक हानी फार होते .अनेकदा मृत्यु येते तो अतिशय दयनिय असतो पण निकाल लागत नाही.*

---

2) Dr.Alka Vyas, President,Women development Division, The Federation Of Senior Citizens' Organizations Of Maharashtra (FESCOM, Pune 41108

- Property rights *मधे श्रेष्ठ महिलांचे नाव बधंनकारक करावे.*
- *नसर्गिक किवां मानवनिर्मीत आपत्ती मधे मदतीसाठी ज्येष्ठ महिलांना प्राधान्य*

---

3) Smt. Shaila Suhas Limaye, Managing Trustee, Majhi Maitrin Charitable Trust, Pune

- Prevention of Sexual or other harassment by law and punishment is essential.
- Mobile from 5th std should be compulsory (only for emergency help line after pressing one batten is essential .(for help of group SMS to parents and police station)special mobile should be desisted
- Nodal Officer-high post lady of organization (NGO) should be appointed instead of labor commissioner.
- Complaint committee based on justice Varma & vishakha guidlines should be strictly formed if not following heavy punishment for the establishment is essential.
- Percentage in CSR funds should be spent for these educational and rehabilitation, Advocacy programs through NGOs working in these fields

---

4) Dr.Vijayalaxmi Taskar, President Streehitkarini, Mumbai - 400 025

- Half-way- homes need to be established for women who face domestic violence for a stay of few days till the intensity of the situation calms down and other procedures can be pursued.
- PCPNDT act goes into overdrive to check female feticide, but women need to USG for various reasons and even for technical record keeping mistakes doctors are taken to task. Addition in male members of the family especially alcoholic has great repercussion on family on the family –physical violence /financial oppression.
- When families are keen on having sons in the urban areas because of SRA between builders and politics, a lot of cash and much better house in high rate buildings which have a high market value. The mother in whose name the houses are harassed to sale the house and if this happens they are then left to destitute. Awareness about her legal rights and making a will and having support of local NGO is necessary. In spite of having sons it is ultimately the daughter who care of them
- Sexual offences against young children both boys and girls and rise in gang rapes. Is it because of more reporting or a rise in socially sick minds and perverts .The reasons for this has to be looked into socio –economic and psychological angles.
- HIV status of the perpetrators of those offenses should be looked into

---

५) श्रीमती. विद्युत भागवत, माजी संचालक, क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले महीला अभ्यास केंद्र, पुणे विद्यापीठ, पुणे.

- *वाढत्या हिंसेला तोंड देण्यासाठी स्त्रियांना पाठबळ देणे म्हणजे काय हे स्पष्ट होत नाही. तसेच, जेव्हा राज्यसंस्थाच फक्त पोलीस आणि न्यायालये ह्यांच्या चाकटीत संरक्षणाची भूमिका घेते तेव्हा, स्त्रिया ह्या मूलतः दुबळया आणि रक्षणीय आहे असे ठरविले जाते आणि ह्यातून स्त्रियांच्या दुय्यम स्थानाचे नैसर्गिकरण होते असे दिसते.*

---

६) *श्रीमती. सुनिता गांधी, अध्यक्ष, संवाद संस्था , रत्नागिरी - ४१५६०५*

- D.V.Act *ची अंमलबजावणी* Protection officer service provider *संदर्भातील स्पष्टता धोरणात हवी अद्यापही नेमणुका - निधी उपलब्धी - वेळेचे बंधन नाही ते आवश्यक*

- *सोनोग्राफी सेंटर - १ नियंत्रण अधिकारी*

- *५० महिलामागे - १ कायदा सखी या कायदासखीचे प्रशिक्षण आणि ती सखी* D.V. *च्या मुद्यावर जोडून घेतली जावी.*

- *१५-१६ लैंगिक कौटुंबिक अत्याचार - नुकसान भरपाई पण धोरणात सेंट्रल घोषित ‘ निर्भया फंडस’ चा उल्लेख नाही त्याबद्दलची स्पष्टता समन्वय धोरणात आवश्यक आहे.*

---

७) डॉ. सुधा कांकरिया, स्त्री जन्माचे स्वागत करा, चळवळीच्या प्रणेत्या, अहमदनगर - ४१४००१

- *सरकारची धोरणं चांगली आहेत, कायद्यामध्ये सकारात्मक बदलही होऊ लागला आहे. पण त्याच्या अंमलबजावणीचे काय? जो पर्यंत ताबडतोब व कडक अंमलबजावणी होत नाही तो पर्यंत आजच्या घडीला तरी कायद्याचा धाक गुन्हेगारावर राहू शकत नाही. त्यासाठी केवळ जिल्हा पातळीवर फास्ट ट्रॅक न्यायालये सुरु करुन चालणार नाहीत तर गावपातळीवर ती सुरु करायला हवीत, मात्र प्रश्न आहे कि इतके न्यायालये, न्यायाधीश, वकील व इतर यंत्रणा आणणार कुठून ? महिन्यातून एकदा ग्रामपंचायत कार्यालयात याबाबी होऊ शकतात, तसेच लोकन्यायालयाद्‌वारेही याला प्रोत्साहन देता येईल.*
- *कायद्याचा धाक गुन्हेगारावर बसला पाहिजे व कायद्याची जाण महिलांमध्ये निर्माण झाली पाहिजे.*
- *तक्रार करण्याचा स्त्रीला पोलिस यंत्रणा, प्रशासनाकडून संपूर्ण सहकार्य अपेक्षित आहे.*
- *काही महिला कायद्याचा गैरवापरही करतांना दिसतात त्यासाठी प्रतिबंधक उपाय योजनेचे नियोजन व्हायला हवे.*
- *विवाहात सप्तपदी समवेत आठवा फेरा स्त्रीजन्माच्या स्वागताचा घेण्याविषयी प्रोत्साहन देण्यात यावे. शासनाच्या शुभमंगल विवाह योजनेमध्ये आठवा फेऱ्याचा अंर्तभाव करावा.*

लेका एवढीच लेकही भारी, हाच संदेश घरोघरी
आठवा फेरा घेऊ या, स्त्रीजन्माचे स्वागत करुया

---

८) मा. शालिनी बापट, अध्यक्ष, भारतीय स्त्री शक्ती जागरण, पुणे - ४११०३०.

Family Courts Act 1984

- This Act provides for making efforts for reconciliation in every suit or proceeding, but it is experienced that intention of the Legislature is not strictly followed. (Reference to sec 9 & 13 and sec 2 on objects)
- Though object and reasons of the establishment of Family Courts were to emphasize conciliation and achieving the socially desired results and adherence to rigid rules of procedure and evidence were to be eliminated, it is experienced that this object is not achieved and cases are tried in many courts **strictly** according to Evidence Act and Civil Procedure. This should be given attention.

Mechanism should be established

i) to see that every endeavour is made to reconcile the matter ii) to see whether counselors appointed by government discharge their duties effectively and efficiently as per norms iii) to see that assistance of medical and welfare experts is taken as and when required.

- All the elements (judges, police, protection officer etc) who deal with the legal issues regarding family matters should be trained and made aware to handle the matter sensitively. Burden on police may be minimized by allowing NGOs (who are having trend and experienced staff) to assist them in complaints regarding family matters.
- Family Courts Act may be made applicable in District/Civil courts also to avoid discrimination. (E.g. - In District/Civil courts counselors are not available. Family courts appeals are to be made in High Courts while where this Act is not applicable appeals

are made in District courts. In matters related to sec 125 of Cr.P.C. in Family Courts appeal is to be made in High Court)

Child Marriage Restraint Act

- To prevent child marriage
- Some government/non government agency may be given authority to issue certificate prior to marriage that both the parties undergoing marriage are eligible to marry as per law (as far as age is concerned). Such certificate may be made mandatory/obligatory before performing marriage.
- Responsibility may be established on Guruji/Purohit and owner/Manager of hall where marriage is going to be performed to see that marriage is not performed without verifying the proof of age or without seeing the certificate as mentioned above.
- Whoever is responsible as above to perform the marriage may be made punishable for acting in contravention of the above provision.
- (For the first contravention-warning, then –fine, then-punishment etc)

Uniform definition of child should be made in all legislations. (Definition of child is different in different Acts)

Marriages below 18 years of age may be declared void

- Maintenance and custody of children provisions may be made applicable to void marriages.

Legal Aid

- If advocates who are working for legal aid are paid sufficiently then only they will contest/lead the case sincerely. Otherwise this provision is of no use. Many advocates leave the case in between and client suffers.
- To implement laws effectively infrastructure should be built up prior to implementation of any Act.

---

9) **Hon. Smt. Sujata Manohar, Former Judge, Supreme Court of India**

- Trafficking law requires change to focus on the trafficker as a criminal. The law must emphasize the victim's (woman's) human rights during rescue and rehabilitation.
- The proposal at Page 11 last item 4 should be carefully worked out so that it does not violate fundamental rights. Govt. advertisements should not directly or indirectly denigrate women or refer to them as being subordinate to men.
- Legal protection to women and elimination of dowry is not possible without a strong support network of NGOs and govt. agencies. This networking must be created and supported by the govt. for making our laws more effective. Motivating caste or community groups against giving or taking dowry as a group is necessary.

- Sensitizing the police and giving them proper training is essential. There should be a regular training programme in this connection.

---

१०) ॲडव्होकेट रमा सरोदे, (महिला व कायदा) विश्वस्त, सहयोग ट्रस्ट, पुणे.

- बलात्कार: शासनाने लंगिक शोषण झालेल्या महिलासाठी Injury Compensation Board स्थापन केले आहे.ह्या बोर्डाच्या कामाची माहिती दिली जाते.ह्यामाहिती मध्ये वकील व समुपदेशक ह्यांना लैंगिक शोषण झालेल्या महिलांना मदत केली पाहिजे हा आदेश इ.स.१९९५ मध्ये देण्यात आलेला होता.नुकत्याच झालेल्या दिल्ली बलात्कारी महिलांना सुरवाती पासून मदत मिळाली पाहिजे होती ,पण असे होत नाही किवां त्याची अंमबलबजावणी होत नाही. ह्या मदतीचा निधी केंद्र व राज्य सरकार हंयानी मिळुन केला पाहिजे परंतू असे होत नाही.
- बाल लैंगिक अत्याचार कायदा हा जुन २०१२ मध्ये अमलात आला व यासाठी स्पेशल कोर्ट स्थापन झाले पाहिजे .लहान मुलांचे लैंगिक छळ होतात पण या कायद्याद्वारे त्याची अमंलबजावणी होत नाही किव्हा पोलिसांना या कायद्यांची माहिती नाही.
- कामाच्या ठिकाणी महिलांचे लैंगिक शोषण : ह्या बद्दल शासनाने काही कायदे केलेले आहेत पण या कायद्या द्वारे कसे काम करावे व त्याचे धोरण काय आहे ह्याची काहीच अंमलबजावणी होत नाही.
- ह्या महिला धोरणामध्ये निवडक दोन - तीन कायदे केलेले आहेत.त्याची अंमलबजावणीसाठी काही धोरणे आखली पाहिजेत व निधीचे नियोजन करणे जरुरी आहे.
- नवीन कार्कुंबिक कायदा २००७- ह्या कायदयानुसार बऱ्याच गोष्टी प्रबोधन पातळीवर आहेत.परंतु जो पर्यंत अंमलबजावणी होत नाही , तोपर्यंत सुधारणा होणार नाही. जिल्हा पातळीवर समिती स्थापन केलेल्या आहेत. प्रत्येक जिल्ह्यामध्ये दर दोन महिन्यांने सभा घेतली जाते. परंतू ह्या सभेमध्ये काहीच केले जात नाही. अशा सभेमध्ये मी वेळोवेळी सहभाग घेते. ह्या सभेमध्ये खूप काही करण्याचे ठराव केले जातात पण त्यांची अंमलबजावणी होत नाही.
- कार्कुंबिक हिंसाचार : वेगवेगळया क्षेत्रामध्ये डॉक्टर, कायदा सल्लागार,हॉस्पिटल,समुपदेशक ह्यांच्याकडे तक्रारी येत असतात परंतु त्याची दखल घेतली जात नाही.काही पोलिस स्टेशन मध्ये पोलिस सुध्दा त्याची नोंद घेत नाहीत व जो पर्यंत न्यायालय आदेश देत नाही तो पर्यंत याची त्वरित दखल घेतली जात नाही. लोकांच्या स्वयंसेवी संस्था व संरक्षण आधिकारी (सी.डी.पी.ओ.) यांच्याकडून खुप अपेक्षा वाढल्या आहेत.ह्या बऱ्याच जबाबदाऱ्या पार पाडुन त्यांना हे कार्य करावे लागते

---

11) Dr.Vaijayanti Patwardhan, Consultant RCH/NRHM working at K.E.M.Hospital Research Centre, Pune

Gender issues & PC-PNDT Act:

- Formation of separate cell at local & state level Only for Gender issues- not as an Additional charge
- Amendments in PC-PNDT Law-
- To discriminate between technical lapses & actual cases of sex determination & sex selective abortions & graded punishments
- Urgent action /decision about Gray areas in the law
- Vigilance & implementation of law in association with NGOS, Professional associations(public –private partnership for implementation of the act
- Strict action against the family members of woman undergoing SD

Actions required on Urgent basis : -health

- Formation of Rajya Mahila Ayog
- Formation of Separate Cell at state & District level for Social Medical Problems of women, may be at medical college / DHO/Women's hospital- which will work exclusively for social issues related to women's health

Strict governing on censor of media & advertisements –not to malign woman's image

---

13) *श्रीमती. हेमा भालेराव, सामाजिक कार्यकर्त्या, पुणे.*

- *कायद्याची जबर बसली पाहिजे . त्याचवेळी समाजाची मानसिकता बदलण्याची गरज आहे*
- *कडक कायदे व त्यांच्या तत्पर अंमलबजावणीची गरज आहे की परस्त्रीकडे वरमान वाईट नजरेने बघण्याची व दुष्कर्म / दुरव्यवहार करण्याची हिंमत होणार नाही.*
- *भ्रष्टाचार नाहीसा झाला पाहिजे.*
- *गर्भलिंग निदान करणार नाही अशी शपथ सर्वासमोर वधू - वर व त्यांचे नातेवाईकांनी लग्नमंडपात घ्यावी. (सामाजिक दबाव तंत्र)*
- *रु. ३००/- पेन्शन केंद्रिय सरकारची एवढ्या पक्षात काय भागणार? चेष्टा वाटते?*
- *मुले - मुली सांभाळण्यास तयार नसतील तर आर्थिक मदत द्यावी. यासाठीची तरतूद कायद्यात*
- *नियमित आरोग्य तपासणी*
- *मातेचे नांव लावणे*
- *समित्या अधिक सक्षम कराव्यात (मनुष्यबळ)*
- *आर्थिक मदत असावी*
- *नोकरी जाण्याच्या व इज्जतीच्या भीतीने महिला लैंगिक छळ सहन करतात व गप्प बसतात कायदा असूनही असे प्रकार चालूच आहेत.*
- *ग्रामपंचायत ? स्थानिक दबाब*
- *संवेदनशील पोलीस*

---

१३) डॉ. कल्याणी मांडके , सामाजिक कार्यकर्त्या (अपंग व कर्णबधिर), पुणे

- *कौटुंबिक हिंसाचारात अपंगत्व असलेल्या मुली आणि महिला ह्या सर्वात जास्त व्यथित व्यक्ती असतात, त्यांना संरक्षन, मार्गदर्शन समुपदेशन मिळणे आवश्यक आहे*

Sr No. 11 Freedom from Addiction (de addiction) E - Page No.29 M - Page No. 24

१) मा.श्रीमती.सुहासताई कोल्हेकर , अध्यक्ष, नॅशनल अलायंस फॅार पिपल्स मुव्हमेंट, पुणे - ४११०३८

- *व्यसन मुक्ति १) व्यसनाधिनतेची कारणे ही रोजगार /नोकरी न मिळणे /त्यातील अनिश्चितता /त्यात मनाविरुध्द हि कराव्या लागणाऱ्या तडजोडी त्यातून निर्माण होणारे नैराश्य /असहाय्यता अशी असू शकतात २) पितृसत्ताक सामाजिक मानसिकतेतून हिंसेकडे प्रवास त्यातून बलात्कार /रेप यांचे वाढते प्रमाण.*

Sr No. 11 Freedom from Addiction (de addiction) E - Page No.29 M - Page No. 24

१) मा.श्रीमती.सुहासताई कोल्हेकर , अध्यक्ष, नॅशनल अलायंस फॅार पिपल्स मुव्हमेंट, पुणे – ४११०३८

- *व्यसन मुक्ति १) व्यसनाधिनतेची कारणे ही रोजगार /नोकरी न मिळणे /त्यातील अनिश्चितता /त्यात मनाविरुध्द हि कराव्या लागणाऱ्या तडजोडी त्यातून निर्माण होणारे नवश्य /असहाय्यता अशी असू शकतात २) पितृसत्ताक सामाजिक मानसिकतेतून हिंसेकडे प्रवास त्यातून बलात्कार /रेप यांचे वाढते प्रमाण.*

Sr No. 13 Cultural Policies Eng - Page No. 32-33 Mar- Page No. 27

1) Dr.Alka Vyas, President, Women development Division, The Federation Of Senior Citizens' Organizations Of Maharashtra (FESCOM), Pune 41108

- Day to day working atmosphere should be taken care of and should be made more favorable and respectable for womanhood
- *ज्येष्ठ कलावंत महिलांचे प्रश्न पुनर्वसनाचे गरज आहेत.*

---

२) श्रीमती. अंजली आत्रे, कार्यक्रम अधिकारी, आंतरराष्टीय दिर्घावास केंद्र – भारत, पुणे – ४११०३० चित्रपट ,मालिका,नाटक ,जाहिराती यान मधून दाखवले जाणारी अश्लिल ,भडक,लज्या निर्माण करणारी तसेच हिंसक दृश्ये दाखवणे ताबडतोब थांबवावे , तसेच सेन्सोर बोर्डवर महिला धोरणाचे वर्चस्व असावे ,व समाज्यात महिलां विषयी विकृत चित्र निर्माण करणार्याला कडक शिक्षा व्हावी . या माध्यमांच्या गुन्ह्यात सहभागी असणारे अभिनेते, दिग्दर्शक,निर्माते व इतर तंत्रज्ञ्या यानाही या गुन्ह्यात कडक शिक्षा व्हावी,चत्रपट मध्यम हे फार प्रभावी मध्यम आहे त्यातून समाज प्रबोधन अथवा सामाजिक संतुलन बिघडवण्याची जबरदस्त ताकद आहे या क्षेत्राचा उपयोग चांगल्याच कामासाठी होणे अथवा करून घेणे सेन्सोर बोर्डाच्याच आहे आणि सेन्सोर बोर्ड हे महिला धोरणाच्या हातात हवे.

---

३) डॉ. सुधा कांकरिया, स्त्री जल्माचे स्वागत करा, चळवळीच्या प्रणेत्या, अहमदनगर – ४१४००१

- *विवाहसंस्था, कुटुंबसंस्था, समाजव्यवस्था, शिक्षणसंस्था, प्रशासन, धर्मव्यवस्था, प्रसारमाध्यमे या सर्वांनीच स्त्री-पुरुष समानतेचा संस्कार जनमानसामध्ये रुजविण्यासाठी विशेष प्रयत्न केले पाहिजेत.*
- *स्त्रीकडे देवी किंवा दासी म्हणून नव्हे तर माणूस म्हणून पाहिले पाहिजे, लेकरांवर लहानाचे मोठे होतांना असेच संस्कार झाले पाहिजेत यासाठी विशेष नियोजन केले पाहिजे. गांवपातळीवर अशा आदर्श कुटूंबाना पुरस्कार देऊन गार्व करावा व त्यांच्याच सहकार्याने इतर कुटुंबांना आदर्श होण्यासाठी प्रोत्साहन करावे.*
- *प्रसार माध्यमांसाठी असलेले सर्व अटी नियम कडक करुन त्याची त्वरीत अंमलबजाबणी व्हावी, चित्रपट, सिरीयल्स, जाहिराती यामधून स्त्री-पुरुष समानतेचा संस्कार प्रयत्नपूर्वक रुजवावा, याबाबतच्या अटी नियमांचे उल्लंघन करणाऱ्या अनेक बाबी टि.व्ही . चित्रपटातून दिसतात त्यावर कारवाई का होत नाही.*

Sr No. 14 Women and Industry E - Page No. 34 M- Page No. 28

1) Dr.Alka Vyas (FESCOM)

- 'Working lady is a need of an hr and it should be accepted universally that there should be free opportunities available of this gender.

---

2) Dr.Vijayalaxmi Taskar, President Streehitkarini, Mumbai - 400 025

Only working women considered. Half-way- homes need to be established for women who face domestic violence for a stay of few days till the intensity of the situation calms down and other procedures can be pursued.

---

२) श्रीमती. विद्युत भागवत, माजी संचालक, क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले महीला अभ्यास केंद्र, पुणे विद्यापीठ, पुणे.

- *रोजगार, अर्थार्जन, नवे तंत्रज्ञान, नवी कौशल्ये प्राप्त व्हावी म्हणून स्त्रियांसाठी अधिक प्रयत्न झाले पाहिजेत.*

---

३) सुनिता गांधी, अध्यक्ष, संवाद संस्था , रत्नागिरी - ४१५६०५

- *प्रियदर्शनी उद्योग भवन - हे भवन जिल्हा - तालुका स्तरावर ? शहरात सोसायटी - गृहसंकुलात* SHG *ना ३० X २० चा गाळा देणे बंधनकारक पण गाळा कसा द्यावा भाडेतत्व मालकी लिजवर ? त्यासाठी निधीची उपलब्धी कुठून होणार?*
- SHG *साठी स्वतंत्र कायदा आल्याने आजचे स्वरुप चळवळीचे स्वरुप याला धोका त्यामुळे बचतगट प्रक्रियेतील लवचिकता कमी होण्याचा धोका वापरतो.*

Sr No. 16 Political Empowerment of Women Representatives E - Page No. 55-56 M- Page No. 41-42

१) श्रीमती. विद्युत भागवत, माजी संचालक, क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले महीला अभ्यास केंद्र, पुणे विद्यापीठ, पुणे.

- *स्त्रियांचा राजकारणातील सहभाग वाढवायचा तर, राजकारणाचे स्वरूपसुद्धा पुरूषसत्ताकतेपासून सुटून सहकार्याच्या चाकटीत निर्माण करावे लागेल.*

२) श्रीमती. सुनिता गांधी, अध्यक्ष, संवाद संस्था , रत्नागिरी - ४१५६०५

- *लोकप्रतिनिधी सक्षमीकरण घर दोघांचे नावाने* GR *आला. पण जमिन ७-१२ वरील नावासाठीही* GR *येणच अपेक्षित आहे.*

३) श्रीमती. हेमा भालेराव, सामाजिक कार्यकर्त्या, पुणे.

- *महिलांच्या आडून नवरे पुरुष कारभार चालवितात*
- *सरपंच व सदस्यांनी मिळून कारभार चालवावा.*
- *महिलांच्या राजकीय सक्षमीकरणासाठी घर व जमीन या संपत्तीवर नवऱ्याबरोबर बायकोचेही नांव लावण्यात येईल.*

Sr No. 17 Role of Women in Agriculture, Rural, Urban and Tribal Sector / Water Supply ,Eng - Page No. 57- 73 Mar- Page No. 43-52

१) श्रीमती. सुनिता गांधी, अध्यक्ष, संवाद संस्था , रत्नागिरी - ४१५६०५

- *शेतीविषयक प्रशिक्षणा अंतर्गत* organic farming *अन्नसुरक्षे च्या मुद्द्यवर प्रोत्साहनाच्या स्पष्ट सूचना असाव्यात.*
- *एकीकडे घर जमिन दोघांच्या नावावर मांडणी तर दुसरीकडे पत कर्जपुरवठा यासाठी विधवा परित्यक्ताना ७-१२ नावावर गरजेची ही अट विरोधाभासाची. ही अट काढून टाकीवी.*

---

२) श्रीमती. हेमा भालेराव, सामाजिक कार्यकर्त्या, पुणे.

- *१२ महिने पाणी मिळावे ह्यासाठी काही तरतुदी केल्या पाहिजेत*
- *पाण्यासाठी १०-१० कि.मी. चालावे लागते ते होऊ ह्याचा प्रयत्न केला पाहिजे.*
- *दुष्काळासाठीची तरतूद*
- *सामुहीक शेती*
- *टेक्निक्ल ट्रेनिंग*
- *बस प्रवास करताना महिलांसाठी आसने ठेवलेली असूनही त्यासाठी लढावे लागते.*
- *प्रसाधनगृह (आम्ही जायचे कुठे?) वर्तमानपत्रात सदर येत होते?*
- *संस्थेत प्रवेश मिळविणे सहज शक्य नाही? सुरक्षेची हमी?*
- *स्वयंसहाय्यता बचत गट*
- *बाजारपेठ ही मोठी समस्या*
- Quality Control
- Packing
- Rates reasonable
- *योजना सहजासहजी गरजू व्यक्तींना मिळतात का*

Sr No. 18 Women Working in Unorganized Sector E - Page No. 74-77 M- Page No. 53-55

1) Dr.Alka Vyas, President,Women development Division, The Federation Of Senior Citizens' Organizations Of Maharashtra (FESCOM, Pune 41108

- *असंघटीत ज्येष्ठ महिलांचे प्रश्न* - Dr.Alka Vyas (FESCOM)

**Sr No. 19 Physically Disabled and Mentally Chellanged Women
Eng - Page No. 78-79 Mar- Page No. 56**

१) डॉ. कल्याणी मांडके , सामाजिक कार्यकर्त्या (अपंग व कर्णबधिर), पुणे

- *पान ४८ - अपंग महिला - मतीमंद महिला असा फरक नको तर* Persons with disability Act 1995, national Trust Act 1999 *ह्या दोन्ही कायद्यानुसार निश्चित केलेले सर्व अपंग प्रवर्ग असे असणे आवश्यक आहे.*

- पान ४८ अपंग महिला - मुली यांचा सांभाळ National Trust Act 1999 बहु विकलांग, मतीमंद, आत्ममग्न व्यक्ति ज्या स्वत:ची काळजी घेण्यास असमर्थ आहेत यांचा विचार करुन त्यासंबधी मार्गदर्शन सूत्रे दिली आहेत त्या दृष्टीने मार्गदर्शक मुद्दे असावेत. त्या मध्ये पालकत्व (Guardiabship) ह्याचा उल्लेख असावा
- पान ५६ अपंग आणि मंतीमंद महिला असा उल्लेख न करिता सर्व अपंग प्रवर्गाचा उल्लेख असावा आज सर्व प्रकारच्या अपंग प्रवर्गाच्या महिला सर्व अंगानी सक्षम होण्या योग्य आहेत, त्यामुळे आपल्या सर्व मुद्यामध्ये त्यांना समजवून घेणे तसेच त्यांचा उल्लेख करणे योग्य ठरेल, आणि एका पानामध्ये त्यांचा उल्लेख करुन त्यांना बाजूला करणे योग्य होणार नाही, ह्याकरिता अपंग आयुक्तालय महाराष्ट्र राज्य यांचा विचार घ्यावा असे वाटते.

Sr No. 20 Single Women ENG - P.No. 80 -82 MAR- P. No. 57-58

1) Prof. Smt. Suma Chitnis- Former Vice Chancellor S.N.D.T University, Mumbai

- The report talks only about functions of the Govt. There is an urgent need / help required for elderly men and women, windows, students, middle class and rich people those who stay alone.
- Why we talk about weaker section. At the most we can say providing equality for those who push into poverty section. Whatever we say, we must make it clear that we are not doing for weaker section which is legitimately the constitution commitment to provide and ensure equality, democracy and equal place for citizen.
- Going by this logic, providing support for the elderly those who are widowers / widows is equally important for women and men.
- Today even men need as much support as women need. We must start thinking larger .This does not mean that it is irrelevant to help women because they are exploited but what is relevant is that they are not discriminated and that the discrimination is not allowed by constitution. We must think on larger scale.

---

2) Dr.Alka Vyas, President, Women development Division, The Federation Of Senior Citizens' Organizations Of Maharashtra (FESCOM, Pune 41108

- **ज्येष्ठ महिलांच्या पुनर्वसनाचा प्रश्न ?**
- महिला वृध्दाश्रम - Survival Support for senior women
- Medical treatment concession for specially Senior women
- एकल ज्येष्ठ महिलांचे प्रश्न
- ज्येष्ठ महिला सहायक समिती -

---

३) श्रीमती. सुनिता गांधी, अध्यक्ष, संवाद संस्था , रत्नागिरी - ४१५६०५

- एकल महिला : कुटुंब प्रमुख म्हणून नोंद याच गटासाठी का? पण हा नियम सर्वसामान्य कुटुंबातील महिलांनाही अशी नोंद करायची असेल तर त्याबद्दलचेही स्पष्ट निर्देश धोरणात असावेत

Sr No. 21 Folk Artists in Social Awareness (Ballad/Shahiri)

Eng - Page No. 83-84 Mar- Page No.59

1) *श्री. अशोक लाखे, अध्यक्ष, अखिल महाराष्ट्र कोल्हाटी / डोंबारी समाज सेवा संघ, कोल्हापुर.*

- *सर्व संगितबारी, तमाशा फड येथील महिलांचा जातीनिहाय सर्व्हे करावा.*
- *महाराष्ट्रातील सर्व कोल्हाटी /डोंबारी समाजातील कलावंतांना महाराष्ट्र शासनाचे ओळखपत्र मिळावा.*
- *कोल्डाटी /डोंबारी समाजातील महिला कलावंतास आरोग्य विमा लागू करुन त्याचा लाभ करुन १८ वर्षावरील सर्वांना मिळावा.(उदा.जातीचे दाखले,मानधन योजना, व इतर)*
- *कोल्हाटी /डोंबारी समाजातील महिला कलावंतांना मोफत औषधोउपचाराची सोय व्हावी.*
- *कोलहाटी /डोंबारी समाजातील महिला कलावंतांना महाराष्ट्र शासनांच्या सर्व योंजनांसदर्भात संबंधित कागदपत्रांच्या अटी शिथील व्हाव्यात (उदा. जातीचे दाखले ,मानधन योजना,व इतर)*
- *कोल्हाटी /डोंबारी समाजातील महिला कलावंतांना जिल्हास्तरीय,राज्यस्तरीय कलाअकादमीवर प्रतिनिधीत्व मिळावे.*
- *कोल्हाटी /डोंबारी समाजातील महिला कलावंतांना स्थानिक स्वराज्य संस्थांत व विधानसभा जागेवर आरक्षण मिळावे.*
- *किल्हाटी /डोंबारी समाजातील महिला कलावंतांचेसाठी तालुका,जिल्हा, राज्यस्तरीय महिला सबलीकरण सक्षम दक्षता कमिटी व्हावी.*
- *कोल्हाटी /डोबांरी समाजातील महिला संगीतबारी मधील कलावंतांकडे गृहखात्याचा दृष्टीकोन कुंटणखान्यासारखा बघण्याचा आहे. लेखी स्वरुपात तो बदलावा.*
- *संगित बारीमधील नियमावलीची कडक अंमलबजावणी करुन सर्व महिला कलावंतांचे संरक्षण करावे .*
- *कोल्हाटी /डोबारी समाजातील महिला कलावंतांना शासनाच्या घरकुल योजनेचा लाभ मिळावा.*
- *महिला कलावंतांताना थिएटर ,तमाशा मालकांचेकडून मुलभूत सुविधा मिळाव्यात.*

---

२) श्रीमती. हेमा भालेराव, सामाजिक कार्यकर्त्या, पुणे.

- *ओळखपत्र मिळावित*
- *घरकुल योजना असावी.*
- *सर्वांसाठी आरोग्य विमा / मोफत औषधोपचाराची सोय शासनाकडून व्हावी.*
- *जातीचा दाखल्याची सोय करावी.*

Sr No. 22 Rehablitation of Devdasies Eng - Page No. 85 Mar- Page No. 60

१) श्रीमती. हेमा भालेराव, सामाजिक कार्यकर्त्या, पुणे.

- *धंद्यासाठी नव्हे* HIV+ *महिलांनी कोणत्याही परिस्थितीत वेश्या व्यवसाय करुन लागण वाढवू नये ह्याची काळजी घेतली पाहिजे त्यांना पुर्नवसन करुन केले पाहिजे.*

Sr No. 23 Sexually Exploited Women Eng - Page No. 85 Mar- Page No. 60

1) Dr. Vijayalaxmi Taskar, President, Streehitkarini, Mumbai

- **Commercial Sex Workers** - When HIV positive, they should be assured better nutrition, and health monitoring so that they can continue. They should not be stopped from working

unless there is an alternate rehabilitation programme. The SAHELI programme has been successful in promoting Condom use among the customers. The onus of not getting HIV infection is on the clients.Female condoms should also be provided to the workers and available at low cost to other women.

Sr No. 24 Transgender Eng - Page No. 94 Mar- Page No. 66

१) श्रीमती. सुनिता गांधी, अध्यक्ष, संवाद संस्था , रत्नागिरी - ४१५६०५

- *तृतीयपंथीच्या नोंदी संदर्भात - माणूस म्हणून मुख्य प्रवाहात आणण्याचा --------- सेक्स म्हणून* Male - Female *सोबत* Other sex *असावा.*

Sr No. 25 Awards for Womens For Their Contribution in various Fields

Eng - Page No. 99 Mar- Page No.70

1) ***डॉ. सुधा कांकरिया, स्त्री जन्माचे स्वागत करा, चळवळीच्या प्रणेत्या, अहमदनगर - ४१४००१***

१. समाजात चांगले कार्य करीत असलेल्या सज्जन व्यक्तींना संघटीत करुन त्यांना काही विशेष अधिकार द्यावेत त्यामुळे समाजमन सुसंस्कृत व सकारात्मक होण्यास मदत होईल.

मा. शालिनी बापट, अध्यक्ष, भारतीय स्त्री शक्ती जागरण, पुणे - ४११०३०.

अन्य सूचना / बदल

मुद्दा क्र.	*मूळ तरतूद*	*सूचना / दुरुस्ती*	*ऐरा*
५.२	*लंगिक शिक्षणाचे धडे दिले जातील*	*लैंगिक शिक्षणाचे व लिंग भाव समानतेचे धडे...*	*लैंगिक शिक्षण व लिंग भाव समानता हे दोन वेगळे व आवश्यक मुद्दे आहेत.*
४.४	*महिलांकडून पूर्व सूचना मिळतील*	*त्यासाठी एक इमेल व पत्ता द्यावा. त्याची योग्य ती जाहिरात करावी*	

अंमलबजावणी बद्दल सूचना :

5.2.5	*पाठ्य रचना*	*सध्याच्या पाठ्य पुस्तकामधील मजकूर, चित्रे यांचे समानतेच्या दृष्टिकोनांतून परीक्षण करावे. योग्य तो बदल करावा*	*स्त्री पुरुष समानता हे मूलभूत तत्व असावे* *शिक्षकांना लिंगभाव समानतेचे प्रशिक्षण द्यावे*
5.3.4.	*प्रसार माध्यम अंमलबजावणी*	*महिला आयोगाला अजूनही अध्यक्ष नाही. आम्ही अनेक महिने हि मागणे करत आहोत.*	*हि नेमणूक राजकीय न करता सक्षम व्यक्ती नेमावी व प्रभावी अंमलबजावणी होण्यासाठी अधिकार, रचना व आर्थिक तरतूद करावी.*
5.3.5.	*सेन्सॉर बोर्ड*	*चित्रपटाप्रमाणे दूर दर्शन मालिका, जाहिराती या साठीही सेन्सॉर बोर्ड असावे*	*ही मागणी अनेक वर्षे दुर्लक्षित आहे.*
5.5.1.	*वेबसाईट वर*	*ही माहिती अपलोड*	*सहा महिन्यात अशी माहिती द्यावी व ती*

A BRIEF OVERVIEW OF INTERACTIVE DISCUSSIONS

१. ***डॉ. अलका पवार, संचाकक प्राध्यापक, महाराष्ट्र इन्स्टिटुयट ऑफ मेंटल हेल्थ, ससुन सामन्य रुग्नालय, पुणे** :- लैंगिक शोषण होणाऱ्या स्त्रियांसाठी कायद्यानुसार असणारी* figure test *रद्द करावी. लैंगिक शोषण झालेल्या मुलींवर / स्त्रियांसाठी कमीत कमी ६ महिन्यांपर्यंत* intervention *करुन समाजात योग्य पुर्णस्थापना करण्यासाठी जरुरी आहे.*

२. ***डॉ. वकांयती पटवर्धन, कन्सलटंट, आर सी एच, एन आर एच एम, पुणे** :- महिलांसाठी असणाऱ्या योजनांचा लाभ हा सरळ महिलांना मिळावा. उदा.* RTGS *पध्दतीचा वापर करावा. (उदा. - जननी सुरक्षा योजना - ५०० रु.)* PCPNDT - implementation of law case tracking *व्यवस्थित व्हावे.*

१) ***श्रीमती. यामिनी चावरी, नागपुर** :- सामाजिक न्यायासाठी व सक्षमीकरणासाठी महिला धोरणात महिलांचे संख्येचे आरक्षण व्हावे. विवीध कमिटयांवर महिलांची संस्था निश्चित असावी, राजकीय प्रशिक्षण, आरोग्य प्रशिक्षण व्यसनमुक्ती - पुरुष व्यसनाधीनतेचा स्त्रियांवर होणारा परीनाम, समुपदेशन हे स्त्री-पुरुष दोघांसाठी असावी.*

2) ***श्रीमती. शैला लिमये, कार्यकारी विश्वस्त, माझी मैत्रिण, पुणे** : -* CSR Funds *करणाऱ्या किती टक्के कंपन्यांनी आपल्या कंपनीमध्ये* **"*विशाखा*"** Judgment *लागू केले आहे, ज्येष्ठ महिलांच्या संदर्भात -* Cases *चे निकाल लवकर लागत नाही त्यासाथी फास्ट ट्रॅक कोर्टांची तरतुद महिला धोरनात असावी.*

३) ***श्रीमती. शुभदा देशमुख, संस्थापक - सदस्य, आम्ही आमच्या आरोग्यासाठी, गडचिरोली** : - भटक्या महिला, भिकारी महिला, असुरक्षित काम करणाऱ्या स्त्रियां यांच्या कामाचे* Social Audit *व्हायला पाहीजे. विधवा, रस्त्यावर फिरणाऱ्या महिला याम्च्यासम्दर्भात कायदे,* Budget *नाही ज्या ठिकाणी १०० चे वर अश्या महिला आहेत त्यांच्यासाठी तरतुद असायला हवी.*

४) ***श्रीमती. वासवी चिल्का, अध्यक्ष, क्रांती महीला मंडख, मुंबई** :-* TG / CSW *यांच्यासाठी कायदे व काहीना काही करावे.*

५) ***श्रीमती. डो. निलम गोऱ्हे, संस्थापक / अध्यक्ष, स्त्री आधार केंद्र, पुणे.** :- मनोरुग्ण स्त्रियांचा अभ्यास करायला हवा, पहिला व दुसरा महिला धोरण यांचा आढावा घ्यावा.*

६) ***श्रीमती. मिनाक्षी आपटे, माजी प्राध्यापक, टाटा सामाजिक विद्वान संस्था, मुंबई** : धोरण लोकांसाठी - वेळ द्यावा. जेंडर बजेट ५२% पुरुष व ४८% स्त्रियाआहेत. एकल महिलांचा प्रश्न आहे.* BPO, KPO *मध्ये काम करणाऱ्या बायकांचे संरक्षण व वाहतुक व्यवस्था, हॉस्पिट्लमध्ये काम करणाऱ्या स्त्रिया आया, वार्ड मधील महिला इत्यादी स्वच्छता करणाऱ्या स्त्रिया यांच्यासाठी पाळणाघर यांसाठी मागणी, ग्रामसेवक महीला ग्रामसभांना महिलांच्या बोलावणे होत नाही. जेंडर बजेट - सर्व* department *ने त्याच्या उपयोग केला पाहिजे. समाजकल्याण बोर्ड प्रतिनिधी नाही, महिला आयोग अध्यक्ष नाही,* working women *- २५/३० बायकांचे हॉस्टेल असावे.*

७) ***डो. विजया पाटील, सामजिक कार्यकर्त्या, कोल्हापुर** - जाणीव जागृती, जेंडर बजेट, आरोग्य, शिक्षण संस्था- प्रतिबंधात्मक उपाय यांवर जास्त विचार करायला हवा. महिलांसाठी असणारी* helpline *यांच्यासंदर्भात,* Honors killing *च्या बाबतीत जनजाग्रुतीची गरज जास्त आहे. मुलामुलींसाठी लैंगिक शिक्षण गरजेचे आहे.*

८) ***श्रीमती. सुनिता गांधी, अध्यक्ष, संवाद संस्था, रत्नागिरी** :-* Domestic Violence Act *अंमलबजावणी -* Protection officer *व अंमलबजावणी* USG center *आकडा असावा. तंटामुक्ती मध्ये महिलांच्या* cases

५० महिलांमागे एक कायदासखी DV Act ला जोडून घ्यावी. स्त्रीधन म्हणजे काय? स्पष्टता यावी. निर्भया फंड - केंद्र सरकार ने केलेला उल्लेख यावा.

९) ***श्रीमती. मीना कुर्लेकर, कार्यकारी संचालक, वंचित विकास, पुणे*** - *सामान्य कुटुंबात असामान्य काम करणार्या*

१. ***श्री अशोक धिवरे साहेब*** -

महत्त्वाचा मुद्दा म्हणजे १९९४ सालीच्या धोरणाचा कुणीतरी पाठपुरावा केला आहे का त्याचा फलित काय? कुठं अडचणी जातात याचा मागोवा कुणी केला आहे का? कुठल्या गोष्टींचा पुढं पाठपुरावा करण्याची गरज आहे कुठल्या गोष्टींमध्ये सुधारणा करायचे आहे. ते मुद्दे घेतले आहेत का?

उदा. १) १० % जमीन व १०% उत्पन्न महिलांकडे देण्यात येईल (ग्रामीण व शहरी पातळीवर) त्या गावातील महिलांची समिती तयार केली जाईल व त्या १०% जमिन व १० % उत्पन्नाचा वापर कसा केला जाईल ते महिलाच ठरवतील याबाबतीत काय झालं ते मला माहित नाही.

२) ७५% महिलांनी ग्रामसभेत दारुबंदीचा ठराव केल्यास दारुबंदी होते. याची अंमलबजावणी झाली
३) शासनाच्या मालमत्तेतून प्रदान केलेल्या महसूलच्या मध्ये महिलांचा सुध्दा नाव टाकलं जावं याची अंमलबजावणी झाली.
४) स्त्रियांना कुटुंब प्रमुखांचा दर्जा द्यावा याची अंमलबजावणी झाली आहे काय माहित नाही.

आता आपल्याकडे मागणी असी केली की social work *करणाऱ्या महिलांना कुटुंबप्रमुखाचा दर्जा द्याव.*

हे सर्व करत असतांना decentralization *चा भर देण्यात आला होता की जिल्हा व तालुका पातळीवर महिला विकास तर व गणिती प्रशिक्षण संस्था काढल्या जाव्यात.*

श्री अशोक धिवरे : 'सिंहावलोकन' करण्याची गरज आहे. स्वच्छता व पाणी आणि सामाजिक वनीकरण याला प्राधान्य देण्यात यावे. महिलांविषयक अत्याचारांचे निमूर्लन करण्याची शासन ठोस पाऊल उचलण्यावर हा महत्त्वाचे लक्ष केंद्रित करणारा मुद्दा होता. दृश्य आणि अभिप्रेत असा दोन्ही स्थरांवर कायदेशिर समानताची प्रस्थापना शासन करणार महिलांचा आर्थिक दर्जा सुधारण, प्रसार माध्यमांचा व्यवस्थित वापर करु. शाषणाच्या कामकाजात महिलांचा सहभाग वाढवू.

ह्या सहजकत्या गोष्टींचा विचार केल्यास मला असा विचार पडतो की पहिल्यांदा ह्या गोष्टींची पुर्तता झाली किंवा नाही.

SECTION –II bout the Questionnaire

The detail bilingual questionnaire was developed and administered. The questioonaire had important questions like:-

- Based on your Organization geographical area and activities, Will You /Your organization be interested in taking this process ahead?
- A) The Willingness and Readiness in preparation of Action Plan once Women Policy - 2013 is approved.
- B) Willingness and Readiness in implementation of Action Plan once Women Policy - 2013 is a approved.
- C) Kindly indicate in which areas you would like to support Women and Child Development Department, Government of Maharashtra in implementation of Action Plan once Women Policy - 2013 is approved.
- Research on various challenges/issues/difficulties of women and concrete plan of Action
- Co-ordination with Department of Women and Child Development, Government of Maharashtra in execution of various decisions of Department of Women and Child Development, Government of Maharashtra.
- Will You / Your Organization be interested in formation of a " Task Force" for Revised Women Policy - 2013.

The specimen copy of the questionnaire is attached at annexure at annexure - I

The description and analytical questiiniare Analysis is given below.

Questionnaire Analysis

Total 54 delegates from 6 district of Maharashtra actively participated in the State Level Consultation Meeting on Women Policy - 2013 (Draft) organized by STAPI at Pune on 30 April 2013.

Out of 54 delegates 38 deligates, from 6 distict filled the Questionnaire cum feedback & follow up form.

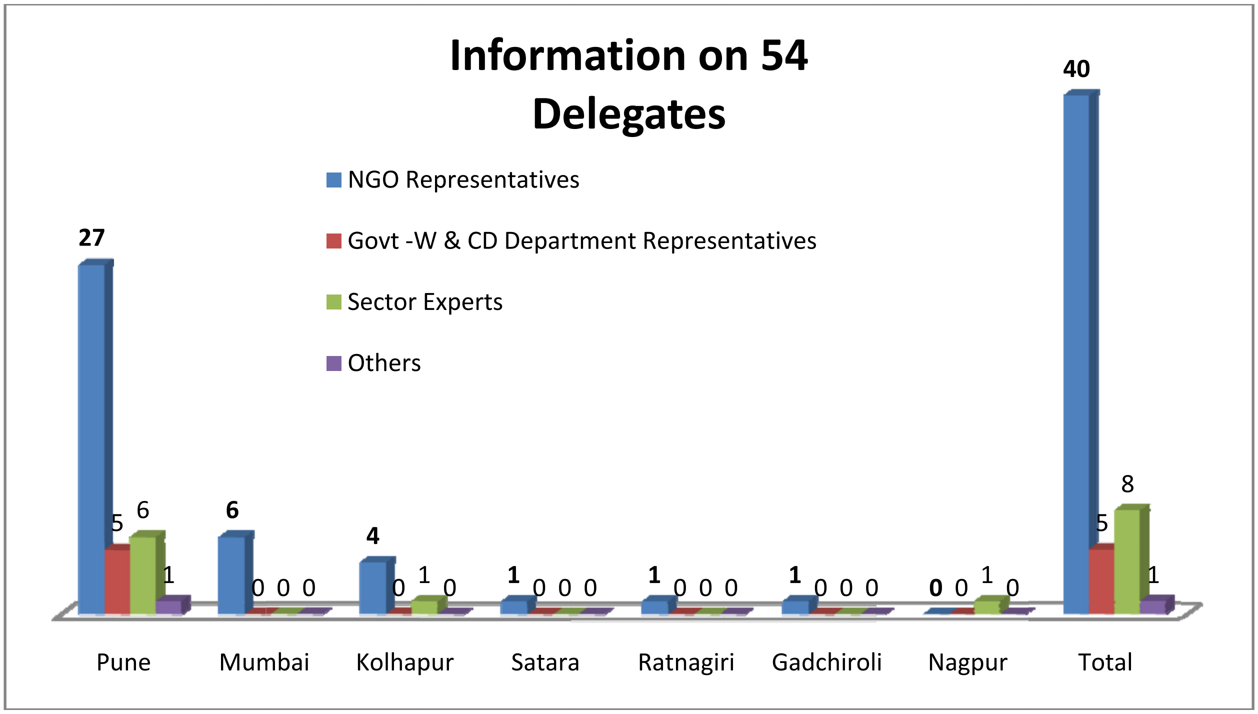

The graph shows that Total 54 delegates attended the State Level Consultation meeting. 39 From Pune City and nearby Blocks, 6 delegates from Mumbai and suburbs, 5 delegates from Kolhapur district and each one delegates attended from Satara, Ratnagiri, Gadchiroli and Nagpur district. The 8 delegates (who could not attend the State Level Consultation meeting) sent their comments **Hence the total analysis of 38 is tabulated/their comments are documented separately which are a part of this consolidated report and the same are highlighted separately.**

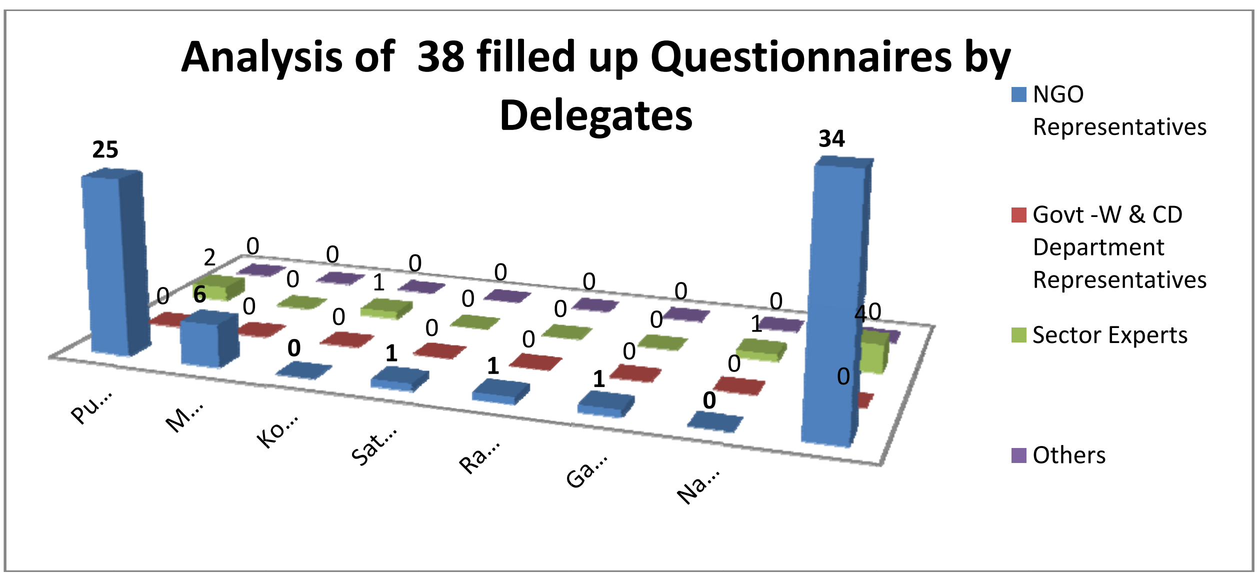

Above graph presents the representation of delegates filled the feedback cum follow up form districtwise and sectorwise. The feedback cum follow up form was filled up to know who are those willing to follow up and could contribute in the reconstruction and rewriting of specific sections of the draft policy.

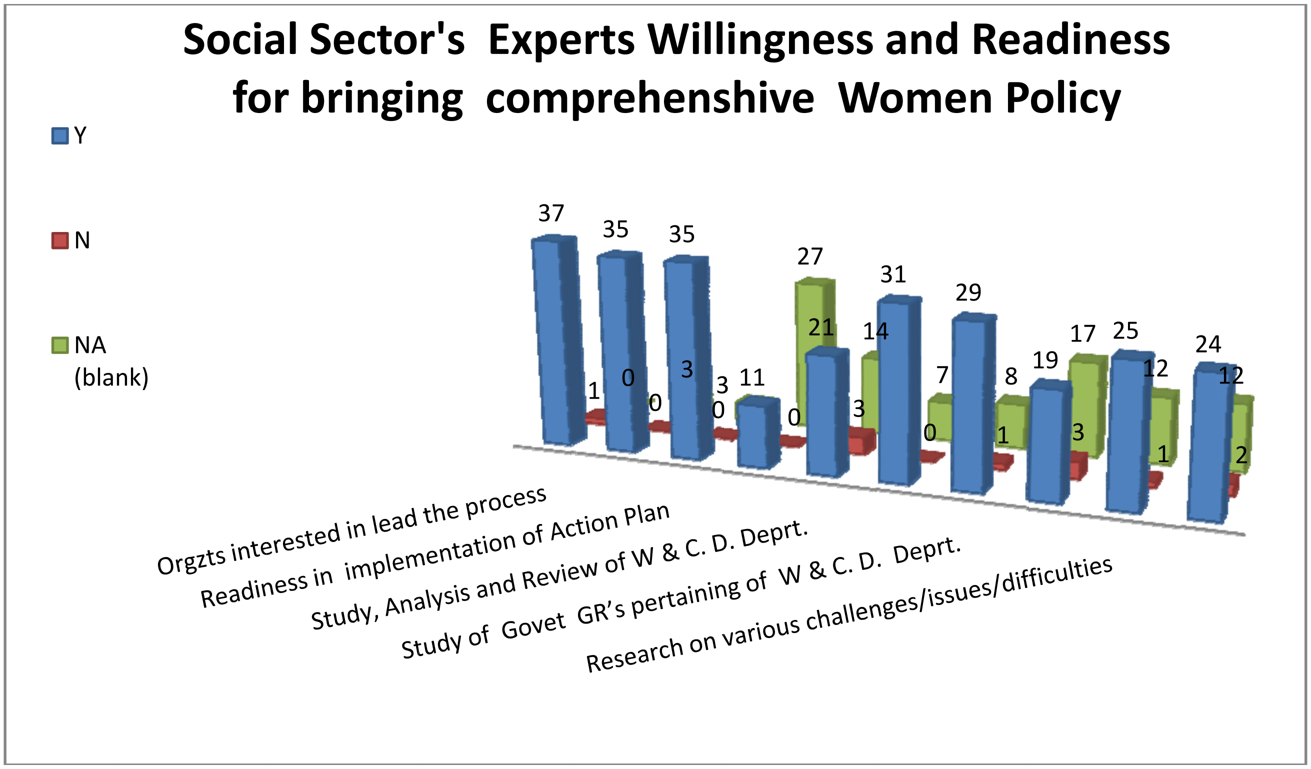

Above graph shows:

1. Based on Organizations geographical area and activities, **37** delegates / organizations are interested in taking this process ahead?
2. **35** delegates are willing and Ready in preparation of Action Plan once Women Policy - 2013 is approved.
3. **35** delegates showed their willingness and readiness in implementation of Action Plan once Women Policy - 2013 is a approved
4. **11** delegates would like to support Women and Child Development Department, Government of Maharashtra in following a4 major areas of implementation of Action Plan once Women Policy - 2013 is approved.

- Empowerment of Physically challenged women
- Women's Health
- Declining sex ratio
- Social issues related to Women

5. **19** delegates think that amendments with regards to various laws pertaining to Women are needed.

6. **21** delegates are eager and ready for Study, Analysis and Review of various important documents of Women and Child Development Department, Government of Maharashtra

7. **31** delegats are to Study of Women pertaining Schemes of Women and Child Development Department, Government of Maharashtra

8. **29** delegates are ready and willing to study of Government GR's pertaining to Department of Women and Child Development, Government of Maharashtra

9. **25** delegates are ready and enthusiastic to undertake research on various challenges/issues/difficulties of women and concrete plan of Action.

10. **24** delegates are ready to co-ordinate with Department of Women and Child Development, Government of Maharashtra in execution of various decisions of Department of Women and Child Development, Government of Maharashtra.

Based on discussions on State Level Consultation Meeting on Women Policy - 2013 (Draft) on 30.04.2013 at STAPI, Pune **38** delegates indicated their 5 priority areas from the Women Policy-2013 (Draft)

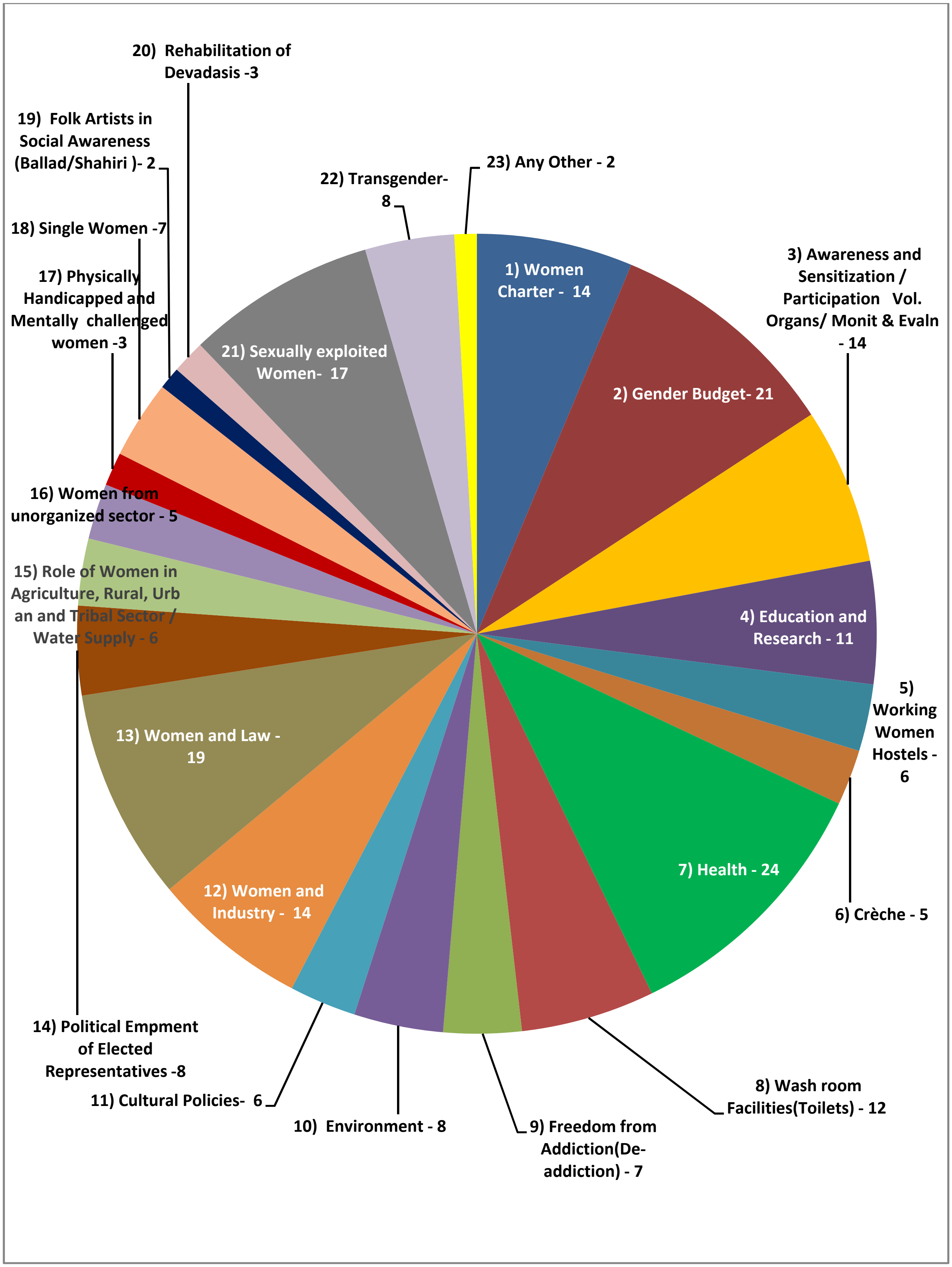

According to the 38 delegates filled the forms, the major 5 areas they feel should immidiatly look in to on priority basis are:

1. **Women Health**

2. **Gender Budget**
3. **Women and Law**
4. **Sexually exploited Women**
5. **Women Charter**
6. Women and Industry
7. Crèche
8. Wash room Facilities(Toilets) -
9. Education and Research -
10. Environment -
11. Political Empment of Elected -
12. Representatives
13. Transgender-
14. Single Women
15. Freedom from Addiction(De- addiction) -
16. Role of Women in Agriculture, Rural, Urban and Tribal Sector / Water Supply
17. Cultural Policies-
18. Working Women Hostels
19. Rehabilitation of Devadasis -
20. Physically Handicapped and Mentally challenged women -
21. Folk Artists in Social Awareness (Ballad/Shahiri)

- **Considering discussions held at State Level Consultation meeting held on 30 April 2013 at STAPI, Pune, Experts are ready to redrafting/ Co-ordination for Revised Women Policy - 2013. The following graph explains the sectorwise interest of the experts.**

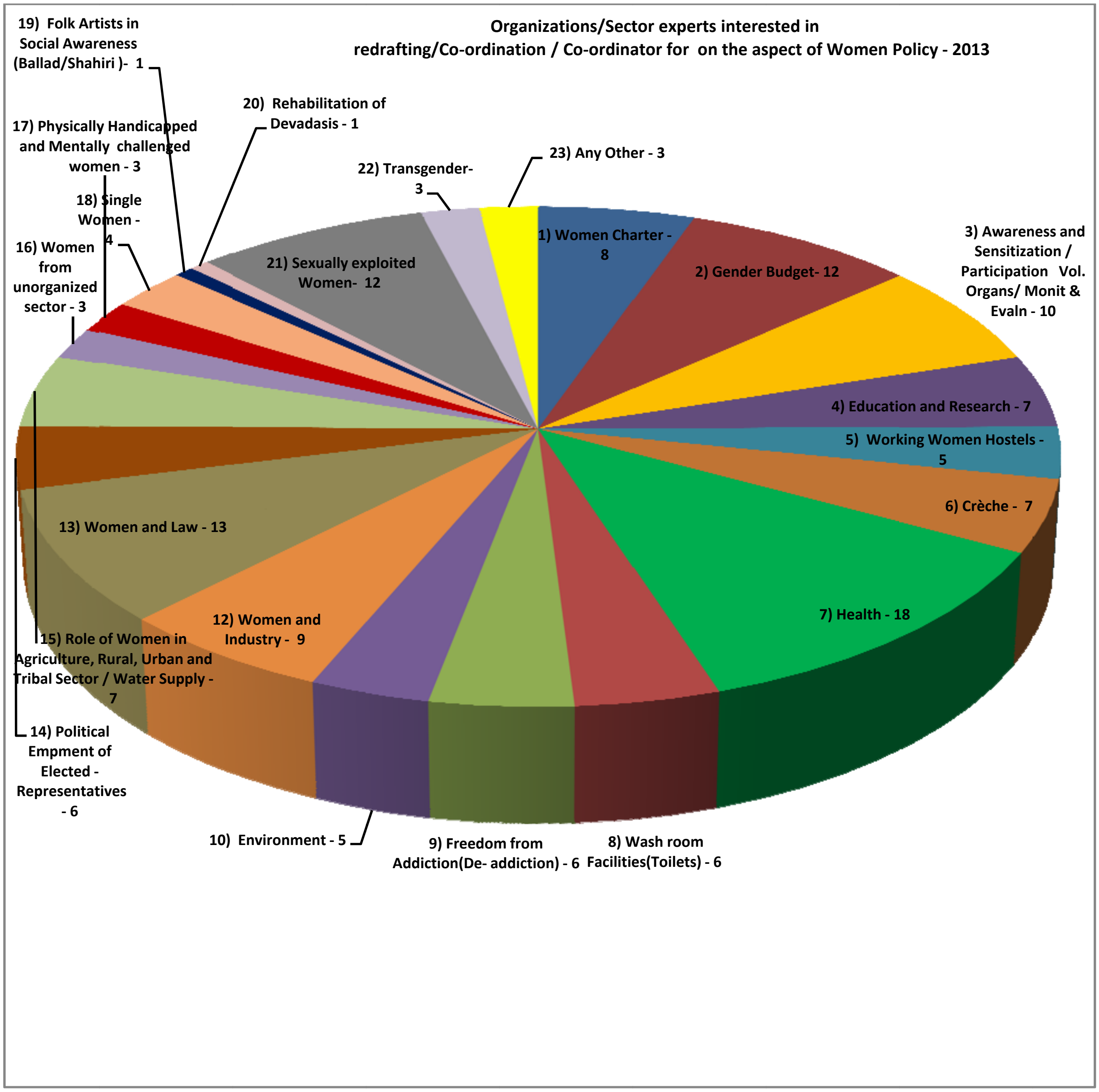

Following table represents the number of experts and their interest area in which Experts are ready to redrafting/ Co-ordination for Revised Women Policy - 2013.

Sr. No.	Topic	Number of Experts interested
1	Women Charter	**8**
2	Gender Budget-	**12**
3	Awareness and Sensitization / Participation Vol. Organs/ Monitoring and Evaluation	**10**
4	Education and Research	**7**
5	Working Women Hostels	**5**
6	Crèche	**7**
7	Health	**18**
8	Wash room Facilities(Toilets)	**6**
9	Freedom from Addiction(De- addiction) -	**6**
10	Environment -	**5**
11	Cultural Policies-	
12	Women and Industry -	**9**
13	Women and Law -	**13**
14	Political Empment of Elected - Representatives	**6**
15	Role of Women in Agriculture, Rural, Urban and Tribal Sector / Water Supply	**7**
16	Women from unorganized sector	**3**
17	Physically Handicapped and Mentally challenged women	**3**
18	Single Women	**4**
19	Folk Artists in Social Awareness (Ballad/Shahiri)	**1**
20	Rehabilitation of Devadasis	**1**
21	Sexually exploited Women	**12**
22	Transgender	**3**

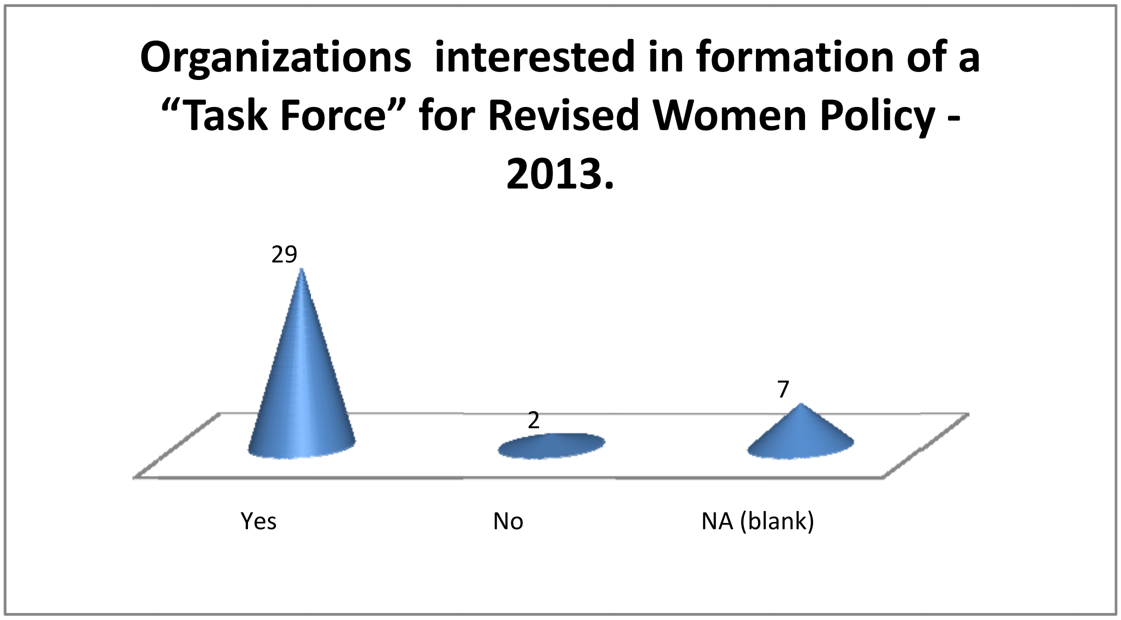

- **Above graph shows that 29 Experts/ Organization are interested in formation of a " Task Force" for Revised Women Policy - 2013**
- **The experts / oprganisations are ready to give their time as per need and duration.**